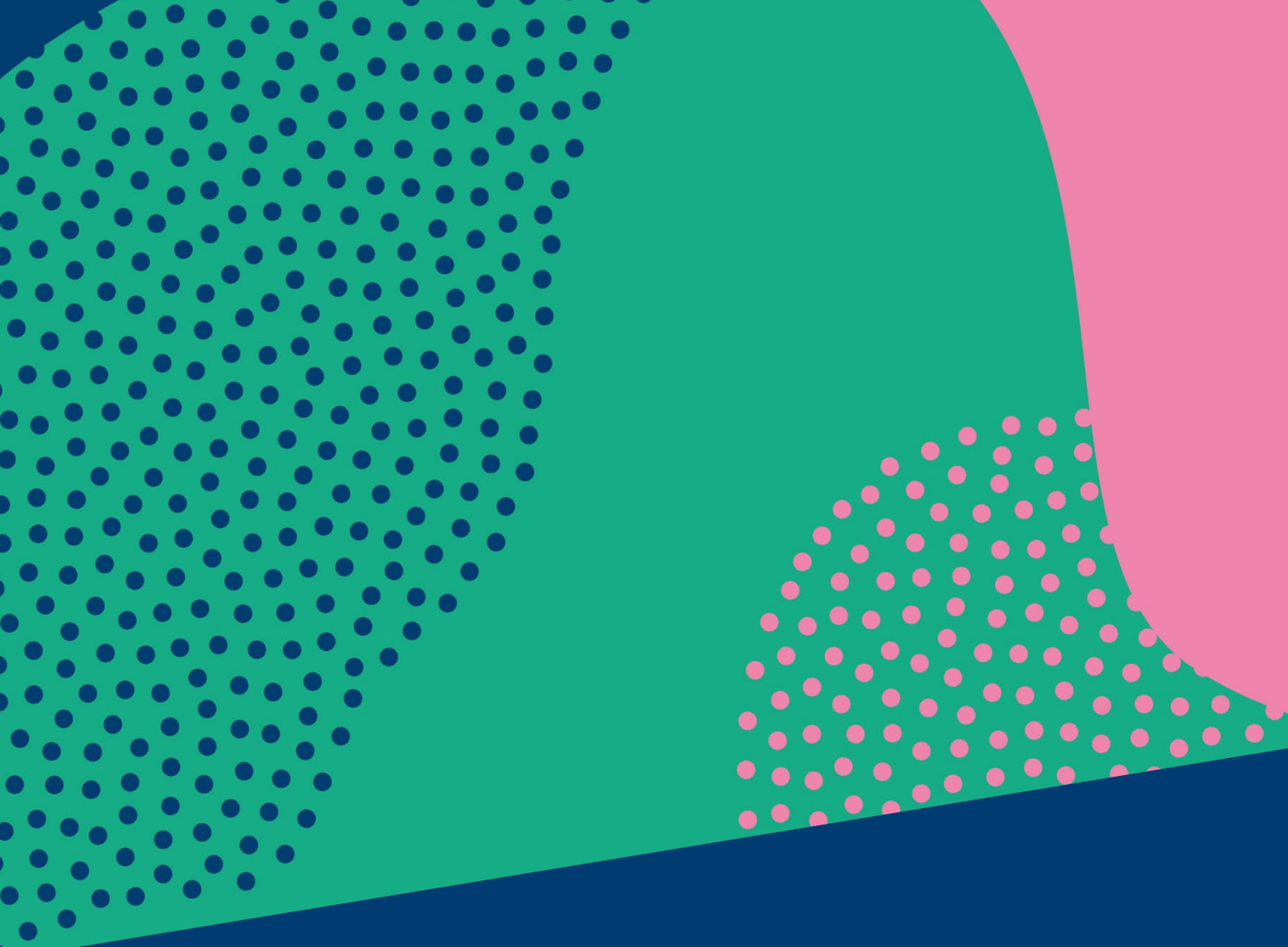

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laadunhallinnan käsikirja

Raisio kaupunki

Sivistyslautakunta 6.11.2025 § X

raiso

Käsikirjan ovat kirjoittaneet vuonna 2021

Tanja Hakkarainen, Henna Ojala ja Maria Ovaska

Päivitetty laaturyhmässä vuonna 2025

Nina Ali-Keskikylä, Satu Ojala, Tanja Hakkarainen, Virve Helle, Pia Töykkälä, Iida Lehto ja Maria Ovaska

SISÄLLYS

1. Johdanto	3
2. Laatu ja arviointi	3
2.1. Valssi laadunarvioinnin välineenä	4
3. Varhaiskasvatuksen rakenne	5
4. Laadun rakennetekijät ja niiden arviointi	7
4.1. Varhaiskasvatuksen riittävyys, saatavuus ja inklusiivisuus	7
4.2. Varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma	11
4.3. Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä osaamisen kehittäminen	12
4.4. Huoltajille suunnattu varhaiskasvatusta koskeva ohjaus ja neuvonta	13
4.5. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden ohjaus, neuvonta ja valvonta	15
4.6. Yhtenäinen koulutus- ja kasvatusjärjestelmä ja siirtymät	16
4.7. Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenteet	18
4.8. Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä	20
4.9. Henkilöstörakenne ja varhaiskasvatukselle varatut resurssit	22
4.10. Varhaiskasvatuksen työaikarakenteet ja -suunnittelu	23
4.11. Lapsiryhmän rakenne ja koko	24
4.12. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	26
5. Laadun prosessitekijät ja niiden arviointi	28
5.1. Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus	29
5.2. Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen	31
5.3. Pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt	32
5.4. Johtaminen pedagogisen toiminnan tasolla	35
5.5. Vertaisvuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri	36
5.6. Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö	38
5.7. Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus	40
6. Lähteet	41

1. Johdanto

Tämä varhaiskasvatuksen laadunhallinnan käsikirja on sekä koonti käytössä olevista arvioinnin menetelmistä ja käytännöistä että suunnitelma arvioinnin lisäämisestä varhaiskasvatuksessa. Tämän asiakirjan tarkoituksena on osoittaa lain mukaisesti (Varhaiskasvatusturvalaki 540/2018, 24 §), miten Raision kaupungin varhaiskasvatuspalvelut arvioivat antamaansa varhaiskasvatusta. Laadunarviointi koskee myös varhaiskasvatuksessa annettavaa esiopetusta.

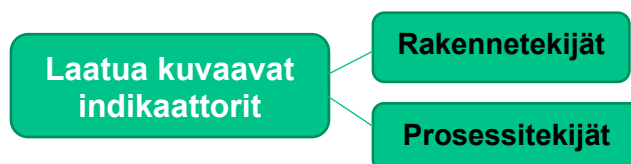
Tämä asiakirja koostuu kansallisen koulutuksen ja arvioinnin keskuksen (Karvi) julkaisemista (2018) laadun indikaattoreista, siltä osin kuin ne koskevat palvelun järjestäjää. Lisäksi käsikirjassa on indikaattoreille määritellyt kriteerit sekä niistä arvioinnin muodot, joilla kriteereitä arvioidaan. Laadunhallinnan käsikirjan ensimmäisissä osioissa on tietoa myös laadun ja arvioinnin käsitteistä, kehittävän arvioinnin perustasta sekä varhaiskasvatusorganisaation rakenteesta Raision kaupungissa.

2. Laatu ja arviointi

Arviointi varhaiskasvatuksessa perustuu tutkimustietoon sekä lapsilta, huoltajilta ja henkilöstöltä kerättyyn tietoon. Arviointia kerätään toiminnan kehittämisen pohjaksi, mikä vaikuttaa laadun kehittymiseen. Arviointi keskittyy järjestäjä- ja kuntatason arvioinnin lisäksi erityisesti pedagogisen toiminnan arviointiin, lapsia ei varhaiskasvatuksessa arvioida. Varhaiskasvatuksen arviointi korostaa Karvin dokumentin (2018, 27) mukaan henkilöstön refleksiivistä työtettä sekä oman toiminnan kriittistä tarkastelua.

Arviointia toteutetaan Raision kaupungissa systemaattisesti, mikä tarkoittaa sitä, että toiminnalle on asetettu tavoitteet ja arvioinnin avulla toimintaa peilataan asetettuihin tavoitteisiin. Tässä dokumentissa esitetyt indikaattorit ohjaavat varhaiskasvatuksen toiminnan tilaa ja ovat näin ollen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteina. Indikaattoreille on määritetty Raision kaupungin varhaiskasvatusta koskevat kriteerit, joiden avulla toimintaa voidaan arvioida. Arviointia tehdään yksilötasolla (esim. lapsen varhaiskasvatussuunnitelma), yksikkö- ja ryhmätasolla sekä järjestäjätasolla. Arviointi Raisiossa on kehittävä, jolloin se perustuu keskusteluun ja dialogiin kontrollin ja tilivelvollisuuden sijaan. Kehittävässä arvioinnista keskeistä on myös se, että arviointi on osa arkea ja sen tuloksia hyödynnetään aktiivisesti toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Kansallinen koulutuksen ja arvioinnin keskus on jakanut laadun käsitteen kahteen osaan: rakenne- ja prosessitekijöihin. Laadun rakennetekijät liittyvät varhaiskasvatuksen järjestämiseen, joita määrittelevät esimerkiksi varhaiskasvatusturvalaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Laadun rakennetekijät luovat reunaehdot pedagogiselle toiminnalle. Laadun prosessitekijöillä tarkoitetaan pedagogiikan ydintoimintoja ja yksikön pedagogista toimintakulttuuria, joilla on suora yhteys lapsen kokemusmaailmaan. Laadun rakenne- ja prosessitekijät toimivat vuorovaikutuksessa keskenään ja todentuvat kansallisella, paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasolla. Tässä dokumentissa keskitytään paikalliseen ja pedagogisen toiminnan tasoihin.

Kuvio 1: Laatua kuvaavien indikaattorien jakautuminen rakennetekijöihin ja prosessitekijöihin.

2.1. Valssi laadunarvioinnin välineenä

Karvi ylläpitää ja kehittää Valssia, joka on kansallinen laadunarviointijärjestelmä. Se on monipuolinen digitaalinen palvelu, jolla voidaan toteuttaa arviointitiedonkeruita, saadaan toimijakohtaisia arviointiraportteja sekä voidaan julkaista toimijan lakisääteisiä arviointituloksia. Arviointi Valssissa perustuu tutkimusperustaisille arviointilomakkeille.

Valssin avulla tiedonkeruu toiminnan toteutumisen tasosta voidaan toteuttaa organisaatiotasolla ja kaikissa päiväkodeissa samanaikaisesti. Tiedonkeruun päätyttyä Valssista on mahdollista saada toimijakohtainen eli Raision kaupungin yhteinen arviointiraportti, joka on määrällinen yhteenveto vastaajien itsearvioinneista. *Raporttia tarkastellaan ja siitä keskustellaan yhdessä niin päiväkodeissa kuin organisaation johdossa. Päiväkodeissa henkilöstö yhdessä johtajan kanssa määrittelee arvioitavaan teemaan liittyvät keskeiset vahvuudet ja kehittämiskohteet, sopii kehittämisen toimenpiteistä sekä niiden seurannasta. Johtaja tallentaa toimipaikan yhteenvedon Valssiin*

Organisaation johdossa voidaan puolestaan tarkastella arviointiraportin lisäksi päiväkodin johtajien tallentamia yhteenvetoja sekä organisaatiota koskevaa muuta tietoa, kuten asiakaspalvelukyselyitä. Tiedon pohjalta tunnistetaan koko organisaatiota koskevat vahvuudet, kehittämiskohteet ja laaditaan toimenpide- ja seurantasuunnitelmat. Kun arviointi on päätöksessä, Valssilla julkaistaan arviointitulokset ja niistä tiedotetaan koko organisaatiota, huoltajia, sidosryhmiä sekä päätöksentekijöitä.

Valssiin sisältyy erilaisia käyttäjäprofileja: ylläpitäjät, pääkäyttäjät, toteuttajat ja vastaajat. Ylläpitäjät ovat järjestelmän toiminnasta vastaavat tahot kuten Karvi.

Pääkäyttäjät ovat henkilöitä, jotka vastaavat varhaiskasvatuksen laadusta ja sen kehittämisestä organisaatiossa. Pääkäyttäjät voivat hyödyntää Valssia osana organisaation laadunhallintaa. Pääkäyttäjät voivat ottaa käyttöön Valssin arviointityökaluja, tarkastella toimijakohtaisia arviointiraportteja, toimipaikkojen tuottamia yhteenvetoja ja lopulta tallentaa arvioinnin tulokset. Valssin pääkäyttäjäoikeudet myöntää kunnissa Opintopolun vastuukäyttäjä ja yksityisillä palveluntuottajilla Opetushallitus. Pääkäyttäjä myöntää pääkäyttäjä- ja toteuttajakäyttöoikeuksia organisaationsa sisällä.

Toteuttajat ovat päiväkotien johtajia, jotka vastaavat arviointiprosessin läpiviennistä toimipaikkatasolla. Päiväkodin johtajat lähettävät arviointilomakkeet henkilöstölle ja tukevat henkilöstöä arvioinnin eri vaiheissa. Yhdessä henkilöstön kanssa johtajat tunnistavat arvioitavan teeman mukaisia vahvuuksia ja kehittämisen kohteita, laativat kehittämissuunnitelman ja seuraavat sen toimeenpanoa.

Vastaajat ovat päiväkotien kasvatus- ja opetusvastuullista henkilöstöä, jonka tiedot on tallennettu Vardaan. Vastaajien ei tarvitse kirjautua Valssiin, mutta Valssin käyttö edellyttää sitä, että Vardaan on tallennettu päiväkodin johtajien ja työntekijöiden työ sähköpostiosoitteet.

Raisiossa varhaiskasvatuksen laaturyhmä päättää toimintakauden arvioitavista teemoista organisaatiotasoisesti. Pääsääntöisesti toimintavuoden aikana on arvioitavana kaksi teemaa, joista toinen teema on syksyllä ja toinen keväällä.

3. Varhaiskasvatuksen rakenne

Kuvio 2: Raision varhaiskasvatuksen johtamisen rakenne.

Raision kaupungin varhaiskasvatukseen kuuluu kunnallista ja yksityistä päiväkotitoimintaa ja perhepäivähoitoa sekä esiopetusta. Lisäksi kunnassa järjestetään avointa varhaiskasvatusta yhdessä seurakunnan ja varhaiskasvatuksen yhteisenä puistotoimintana.

Varhaiskasvatuksen hallinto

Raision varhaiskasvatuspalveluita johtaa varhaiskasvatuksen johtaja, jolla on alaisuudessaan myös varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori ja varhaiskasvatuksen suunnittelija. Tässä dokumentissa mainittu varhaiskasvatuksen hallinto muodostuu varhaiskasvatuksen johtajasta, varhaiskasvatustoiminnan koordinaattorista, varhaiskasvatuksen suunnittelijasta, päiväkodinjohtajista sekä soveltuvin osin ylemmästä sivistyskeskuksen henkilöstöstä (sivistysjohtaja, sivistyslautakunta ym.).

Varjo ja Varjo + Vek

Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmään kuuluu olennaisena osana johtajien yhteiset kokoukset. Käytämme näistä kokouksista nimitystä Varjo. Varjo koostuu varhaiskasvatuksen johtajasta, varhaiskasvatustoiminnan koordinaattorista,

varhaiskasvatuksen suunnittelijasta, päiväkodinjohtajista ja apulaisjohtajista. Varjo kokoontuu joka toinen viikko ja siellä tuodaan esille ajankohtaisia asioita sekä päätetään tulevan toiminnan ja toimintatapojen linjauksista koko kaupungin varhaiskasvatuksen osalta.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien tiimi (vek) kokoontuu joka toinen viikko. Näissä tapaamisissa on aiheena lasten tuen kehittäminen. Varjo ja vek kokoontuu yhdessä joka kuudes viikko. Näiden kokousten sisältö on pedagoginen ja tähän ryhmään osallistuu myös yksityisten päiväkotien johtajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat.

4. Laadun rakennetekijät ja niiden arviointi

Tähän osioon on koottu kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) rakennelaatua määrittävät indikaattorit, jotka määrittelevät paikallista tasoa ja pedagogisen toiminnan tasoa. Indikaattorin yhteydessä oleva numero on Karvin Laadun arvioinnin perusteiden ja suositusten indikaattoreiden numeroinnin mukainen. Tästä käsikirjasta pois jätetyt indikaattorit ovat kansallisen tason indikaattoreita, joilla varmistetaan varhaiskasvatuksen laadun toteutuminen ohjausjärjestelmätasolla.

Indikaattoreille on laadittu paikallisesti Raision kaupungin varhaiskasvatusta koskevat kriteerit, joiden avulla toiminnan laatua voidaan mitata. Kriteerien arviointikeinoja on avattu tekstimuotoon kriteerien alla. Luettavuuden helpottamiseksi tekstin reunassa on käytetty havainnollistavia kuvaajia, jotka osoittavat sen, kenelle arviointi kriteeristä kuuluu. Kuvaajat ovat seuraavanlaisia:

Varhaiskasvatuksen hallinto

Päiväkodinjohtaja tai
perhepäivähoidon-
ohjaaja

Huoltajat

Lapsi

Varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstö

4.1. Varhaiskasvatuksen riittävyys, saatavuus ja inklusiivisuus

Indikaattori 7	Varhaiskasvatuksen järjestäjän on varmistettava, että laadukkaat, inklusiivisuuden periaatetta toteuttavat varhaiskasvatuspalvelut ovat kaikkien lasten saatavilla ja saavutettavissa.
Kriteerit	1. Varhaiskasvatuksen laatua arvioidaan säännöllisesti ja systemaattisesti. Arvioinnin säännöllisyyttä tukee arvioinnin vuosikello. 2. Varhaiskasvatusta toteutetaan siten, että lapsi saa osallistua laadukkaaseen varhaiskasvatukseen lähipäiväkodissään vertaisryhmässä sekä saa siellä tarvitsemaansa tukea.

Raision kaupungissa laadun arviointi on säännöllistä ja suunniteltua. Arviointia tehdään järjestäjän tasolla henkilöstöä ja lasten huoltajia osallistaen. Henkilöstö arvioi itsearviointin sekä tiimiarviointin kautta vuosittain, huoltajille on käytössä sähköinen arviointikysely lapsen hoidon aloituksessa sekä joka toinen kevät laajempi kysely varhaiskasvatukseen liittyen. Lapset arvioivat etenkin käytännön toimintaa ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti ympäri vuoden. Arvioinnin tukena on pedagogisen johtamisen ja arvioinnin vuosikello.

Raision kaupungissa varhaiskasvatuspaikka pyritään antamaan lapsen lähipäiväkodista. Varhaiskasvatusyksiköiden koko sekä varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä rajaavat kuitenkin mahdollisuuksia myöntää kaikille lapsille paikka heille lähimmästä yksiköstä. Lasten sijoitus varhaiskasvatukseen tehdään päivähoitohaun yhteydessä vuosittain loppukeväästä, jolloin arvioidaan yksiköihin mahtuvien lasten määrä. Lapsen tuen tarpeet arvioidaan

vähintään kerran vuodessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä, mutta myös aina tarvittaessa. Jokaiseen yksikköön on nimetty varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka osallistuu lasten tukitoimien järjestämiseen, tavoitteiden asetteluun sekä tuen vaikuttavuuden arviointiin.

Indikaattori 8	Paikalliset varhaiskasvatuspalvelut on järjestetty siten, että ne turvaavat kehityksen ja oppimisen tuen toteuttamisen ja varmistavat, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen. Lapsen tarvitsema tuki tuodaan lapsen oppimisympäristöön.
Kriteerit	1. Lapsen tarvitsemat tukitoimet toteutetaan suunnitellusti lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetuspäivän aikana. 2. Tukea tarvitsevan lapsen tuen suunnittelusta vastaavat varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. 3. Avustajat ja resurssilastenhoitajat ovat sijoiteltuna ryhmiin, joissa yksittäisellä lapsella on jatkuva tuen tarve tai niihin ryhmiin, joissa lapsi tai lapset tarvitsevat paljon ryhmäavustajan tukea, hoitoa ja ohjausta. 4. Avustajan työtä ohjaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. 5. Terveys- ja sosiaalihuollon kanssa tehtävä yhteistyö toteutuu lapsen tuen antamisen osalta. 6. Opiskeluhoollon palvelut ovat esiopetuksessa olevien käytössä.

Lapsen tarvitsema tuki merkitään suunnitellusti ja systemaattisesti lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan, vasuun. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa kohdistuu pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, joita toteutetaan lapsen päiväkotipäivän aikana. Esiopetuksessa lapsikohtaisista tukitoimista tulee tehdä tuen tarpeen arviointiin perustuva suunnitelma.

Raision kaupungissa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) vastaavat lapsen tuen suunnittelusta ja kirjaamisesta. Myös perhepäivähoidossa veo on mukana kirjaamassa tuen antamisen tavoitteita. Lasten vasujen pohjalta jokainen ryhmä laatii ryhmävasun, jossa tavoitteet muodostuvat lasten vasujen pohjalta. Päiväkodinjohtajat tutustuvat yksiköidensä ryhmävasuihin.

Avustajien tarve ja sijoittelu yksiköihin sekä edelleen ryhmiin tehdään toukokuussa. Avustajien tarve arvioidaan uudelleen marraskuussa varhaiskasvatuksen erityisopettajien Vek:n kokouksessa. Avustajat sijoitellaan lasten tarpeiden mukaan. Lapsen tarpeiden mukaan varhaiskasvatus on yhteydessä myös muihin yhteistyötahoihin erityisesti terveys- ja sosiaalihuollon palveluihin (esim. psykologi, toimintaterapeutti). Varhaiskasvatuspäivän aikana lapselle annettuun moniammatilliseen yksilölliseen tukeen on rajattu aika, jotta voidaan turvata myös lapsen oikeus varhaiskasvatuksen ja vertaisryhmässä toimimiseen.

Esiopetuksessa olevilla lapsilla on Raisiossa käytössä opiskeluhoollon palveluja. Kuraattorit käyvät esiopetusyksiköissä tarvittaessa ja vähintään

kerran lukukaudessa. Psykologipalvelut ovat esiopetuksen käytössä pyydettyä, esimerkiksi psykologisten tutkimusten tekemistä varten. Terveystieteiden palvelut järjestetään ikäkauteen kuuluvana neuvolapalveluna.. Raisen kaupungin oppilashuollon ohjausryhmään kuuluu esiopetuksen edustajana varhaiskasvatuksen johtaja. Esiopetusyksiköt tekevän yhteisöllistä oppilashuoltotyötä. Yksiköt kuuluvat alueelliseen yhteisölliseen opiskeluohjelmakokoukseen ja tekevät yhteistyötä oppilashuollollisissa asioissa lähikoulun kanssa.

Indikaattori 9	Päiväkodinjohtaja varmistaa päivittäin, että paikalla on lain edellyttämä ja riittävä määrä henkilöstöä lasten määrään nähden, jotta lasten turvallisuus ja vuorovaikutussuhteiden pysyvyys voidaan taata sekä varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat.
Kriteerit	1. Henkilöstön määrä, rakenne ja osaaminen vastaavat lain ja asetuksen määräyksiä ja kunkin yksikön toiminnan tarpeita. 2. Varhaiskasvatuksen käytössä on pysyviä varahenkilöitä vuorovaikutussuhteiden pysyvyyden ja tavoitteiden toteutumisen turvaamiseksi.

Raisen kaupunki noudattaa varhaiskasvatuksen henkilöstömäärissä valtioneuvoston asetusta varhaiskasvatuksesta (1-2§) siten, että yli kolmevuotiaiden lasten kohdalla suhdelukuna käytetään 1/7:ää ja alle kolmevuotiaiden kohdalla 1/4:ää. Raisen kaupunki noudattaa myöskin varhaiskasvatuslaissa (540/2018) määriteltyjä henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia (26-31§).

Raisen kaupungissa ryhmät muodostetaan siten, että kaikissa ryhmissä on tarvittava määrä henkilöstöä lapsimäärään nähden. Päivittäistä tilannetta seurataan myös Läsnä-sovelluksella (Edlevo), josta käy ilmi paikalla olevien lasten ja aikuisten määrä yksikössä.

Indikaattori 10	Varhaiskasvatuksen henkilöstö varmistaa, että kaikki lapset voivat osallistua toimintaan taustastaan ja yksilöllisistä ominaisuuksistaan riippumatta.
Kriteerit	1. Ryhmissä toimintaa järjestetään kaikille lapsille yhdenvertaisuuden periaatteiden mukaisesti. 2. Ryhmissä toimintaa eriytetään lasten tarpeiden mukaan. 3. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on ollut mukana suunnittelemassa kehityksen ja oppimisen tukea sitä tarvitseville. 4. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee oppimisympäristön rakentamista ja tarvittaessa tuo oppimateriaalia ryhmään tarvittavan kehityksen ja oppimisen tuen järjestämiseksi. 5. Ryhmässä toteutetaan suunniteltuja lapsen/lasten tarpeisiin perustuvia tukimuotoja. 6. Toimintaa eriytetään ja rytmitetään siten, että jokainen lapsi voi osallistua toimintaan ryhmän aktiivisena jäsenenä.

Raision varhaiskasvatuksen omissa arvoissa mainitaan tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, joiden mukaan lapset huomioidaan yksilöllisesti ja perheiden monimuotoisuuksia kunnioittaen. Varhaiskasvatusryhmissä toimintaa suunnitellaan lasten tarpeiden mukaan ja ryhmävasuun perustuen. Ryhmissä toiminta on lasten ikä- ja kehitystason mukaista sekä pienryhmätoimintaa painottavaa.

Kaikilla lapsilla on oikeus osallistua varhaiskasvatustoimintaan, mutta toimintaa eriytetään lasten tarpeiden mukaan. Toiminnan eriyttämisessä otetaan huomioon lasten tuen tarpeet, jotka on kirjattu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Toimintaa eriytetään myös niissä tapauksissa, joissa lapsi ei jostain syystä (esim. vamma, vakaumus tai huoltajan toive) voi osallistua johonkin toimintamuotoon. Esimerkiksi katsomuskasvatukseen liittyen Raisiossa on määritelty yhteistyön muodot seurakunnan kanssa, eikä toiminta pääsääntöisesti ole tunnustuksellista. Jos päiväkotitai perhepäivähoitaja osallistuu seurakunnan järjestämään kevät- tai joulukirkkoon, järjestetään sen lisäksi myös vastaavan sisältöistä vaihtoehtoista toimintaa. Kaikilla lapsilla ja heidän huoltajillaan on tällaisissa tapauksissa mahdollisuus valita kahden toiminnan välillä. Lisää katsomuskasvatuksesta voi lukea [Raision kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmasta](#) Minä ja meidän yhteisömme – otsikon alta.

4.2. Varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma

Indikaattori 12	Paikallisesti laadittu opetussuunnitelma konkretisoi kansallista opetussuunnitelmaa ja on henkilöstön työväline varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisessa.
Kriteerit	1. Henkilöstö tuntee kansallisen ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellyt tavoitteet ja toimintatavat. Esiopetuksen henkilöstö tuntee Raision kaupungin esiopetussuunnitelman, joka sisältää valtakunnalliset perusteet. 2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetussuunnitelma ovat yksiköiden toiminnan pohjana.

Raision oma varhaiskasvatussuunnitelma toimii kaiken pedagogisen toiminnan ohjaavana välineenä. Kaupungin omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään esimerkiksi työtä ohjaavat arvot sekä käytännön ohjeita Raision kaupungissa käytössä olevista käytänteistä ja metodeista. Raision kaupungin varhaiskasvatuksen opetus- ja kasvatushenkilöstö on saanut koulutusta varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon sen tullessa velvoittavaksi asiakirjaksi. Opetus- ja kasvatushenkilöstöä koulutetaan sen käyttöön edelleen tarvittaessa. Raision varhaiskasvatussuunnitelma näkyy päiväkotiryhmien toiminnassa ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman kautta. Ryhmävasun rakenne pohjautuu kaupungin omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan ja asettaa jokaisen yksikön toiminnalle samankaltaiset toimintakehykset.

Raision kaupungin esiopetussuunnitelma on esiopetuksen toimintaa ohjaava ja velvoittava asiakirja. Esiopetuksessa laaditaan vuosittain yksikkökohtainen lukuvuosisuunnitelma, jonka hyväksyy varhaiskasvatuksen johtaja. Lukuvuosisuunnitelman sisältö ja rakenne noudattaa perusopetuslaissa määriteltyjä sisältöjä sekä Raision kaupungin varhaiskasvatuksen yhteistä ohjeistusta.

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä paikallista esiopetussuunnitelmaa päivitetään aina kansallisten muutosten yhteydessä sekä tarvittaessa. Opetussuunnitelman laatimiseen kootaan työryhmä, jossa on edustus varhaiskasvatuksen henkilöstöstä.

Indikaattori 13	Paikallista opetussuunnitelmaa arvioidaan yhdessä keskeisten yhteistyötahojen, kuten lasten, huoltajien, päättäjien ja yhteistyökumppaneiden kesken.
Kriteerit	1. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan moniammatillisessa yhteistyössä. 2. Varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi huoltajilla, päättäjillä ja yhteistyökumppaneilla on mahdollisuus arvioida ja kommentoida päivityksen alla olevaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. 3. Lapsilla on mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman arviointiin.

Paikallisen opetussuunnitelman laatimisessa otetaan huomioon myös moniammatillinen yhteistyö. Opetussuunnitelmat viedään kommentoivaksi perusopetuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen edustajille. Vaihtoehtoisesti yhteistyötahoja kutsutaan mukaan kirjoitusvaiheeseen. Myös yksityiset palveluntarjoajat ovat mukana paikallisen vasun laadinnassa ja päivityksessä. Huoltajilla on mahdollisuus tarkastella valmisteilla olevaa opetussuunnitelmaa sekä kommentoida sitä. Lapset osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman arviointiin ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti esimerkiksi haastatteluiden, kyselyiden tai toiveidensa kautta. Lasten kanssa tehty toiminnan arviointi näkyy myös lapsen omassa vasussa tai esiopsissa sekä hänen ryhmänsä toiminnan arvioinnissa.

4.3. Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä osaamisen kehittäminen

Indikaattori 15	Varhaiskasvatuksen henkilöstön täydennyskoulutus ja muu ammatillisen osaamisen kehittäminen ovat suunnitelmallisia ja perustuvat osaamisen todennettuihin kehittämistarpeisiin. Täydennyskoulutukseen kannustetaan ja siihen luodaan mahdollisuuksia.
Kriteerit	1. Henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittäminen ja kouluttaminen on suunnitelmallista. 2. Henkilöstöä koulutetaan vuosittain vaihtuvista aiheista. 3. Henkilöstön kouluttautumistarpeita seurataan. 4. Täydennyskoulutukseen hakeutumiselle on luotu mahdollisuuksia.

Varhaiskasvatuksen koulutus- ja kehittämistyöryhmä suunnittelee ja toteuttaa koko varhaiskasvatushenkilöstön koulutusta. Koulutusten sisällöt vaihtelevat vuosittain koulutustarpeen mukaan. Koulutustyöryhmä tuo myös esille tarjolla olevaa varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusta sekä huolehtii koko henkilöstölle annettavasta muusta koulutuksen järjestämisestä (tukiviittomat, EA-koulutus ym.). Koulutustyöryhmä kerää järjestetyistä koulutuksista palautetta henkilöstöltä, minkä avulla toimintaa kehitetään (esimerkiksi työpajamuotoinen koulutus sai henkilökunnalta kehuja, sitä jatketaan tulevaisuudessakin). Koulutuspalautteissa kysytään myös vastaajien toiveita tulevien koulutusten suhteen.

Omaehtoiisiin maksullisiin koulutuksiin kaupunki tarjoaa avustusta rahallisesti, millä kannustetaan ilmoittautumaan myös koulutuksiin, jotka jäisivät muuten saavuttamatta. Kaupunki korvaa koulutuksiin osallistumisesta myös matkakuluja.

Raision kaupungilla on käytössä OSS järjestelmä, johon merkitään työntekijöiden koulutukset. OSS-järjestelmän avulla koulutustaustan seuraaminen on johdonmukaista ja selkeää.

4.4. Huoltajille suunnattu varhaiskasvatusta koskeva ohjaus ja neuvonta

Indikaattori 16	Varhaiskasvatuspalveluja koskevaa ohjausta ja neuvontaa toteutetaan kattavasti siten, että varhaiskasvatuksen toimintamuodot, niiden ominaispiirteet ja tehtävät informoidaan huoltajille selkeästi.
Kriteerit	1. Perheille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia hankkia tietoa varhaiskasvatuspalveluista. 2. Perheille annettu informaatio on ajantasaista, selkeää ja todenmukaista. 3. Perheille annettu informaatio palvelee perheiden tarpeita. 4. Varhaiskasvatusta koskevaa ohjausta ja neuvontaa tuotetaan verkostoyhteistyönä muiden toimialojen kanssa.
Indikaattori 17	Huoltajille suunnatulla varhaiskasvatuspalveluja koskevalla ohjauksella ja neuvonnalla varmistetaan lasten yhdenvertainen oikeus ja mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen on neuvonnan ja ohjauksen ensisijainen perusta.
Kriteerit	1. Perheille kerrotaan lasten yhdenvertaisesta oikeudesta ja mahdollisuudesta osallistua varhaiskasvatukseen.

Perheet saavat Raisiossa monipuolisesti tietoa varhaiskasvatuspalveluista. Kaupungin internet-sivuilla on oma osio varhaiskasvatukselle ja esiopetukselle,

sieltä löytyvät myös kaikkien päiväkotien ja ryhmäperhepäivähoidon yksiköiden kuvaukset ja yhteystiedot. Myös varhaiskasvatuksen hallinnon yhteystiedot löytyvät nettisivuilta. Internet-sivuja päivitetään tarpeen mukaan ja aina tietojen muuttuessa.

Palveluohjauksesta vastaa varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori. Häneltä saa ajantasaista tietoa Raision varhaiskasvatuksen palveluista, hakemuksen tekemisestä sekä neuvoja varhaiskasvatuspaikan ja toimintamuodon valinnassa lapsen edun mukaisesti. Perheet saavat tietoa Raision varhaiskasvatuspalveluista myös yhteistyötahojen kautta. Neuvolapalvelut, seurakunta ja perhekerho järjestävät raisiolaisille vanhemmille infotilaisuuksia varhaiskasvatuksesta, joissa tilaisuuden vetäjänä on varhaiskasvatuksen koordinaattori. Infotilaisuuksissa on mahdollisuus saada tietoa myös paperiversiona.

Tietoa varhaiskasvatuksen palveluista saa myös kysymällä päiväkodeista, ryhmäperhepäiväkodeista, perhepäivähoitajilta ja varhaiskasvatuksen hallinnolta kasvotusten, soittamalla ja sähköpostitse. Ennen lapsen hoidonaloitusta pyritään järjestämään tutustumisjakso, joka palvelee kunkin perheen tarpeita. Varhaiskasvatussyksiköt järjestävät vuosittain vanhempainillan.

Huoltajilla on mahdollisuus arvioida heille kohdennettujen palveluiden käytettävyyttä ja hyödyllisyyttä verkkopohjaisten kyselyiden avulla. Lapsen hoidonaloituksen jälkeen tehtävä aloituskysely on auki ympäri vuoden ja sen vastaukset käsitellään ainakin kerran vuodessa, yleensä alkukeväästä Varjossa sekä soveltaen varhaiskasvatussyksiköissä. Joka toinen kevät huoltajille avataan nettisivuille laajempi, koko varhaiskasvatusta koskeva asiakaskysely. Tämän kyselyn vastaukset käsitellään soveltuen koko organisaatiossa. Koonti arviointien tuloksista laitetaan kaupungin nettisivuille myös huoltajien nähtäväksi. Palautetta huoltajat saavat antaa myös puhelimitse, sähköpostitse, Raision kaupungin palautekanavan kautta ja mahdollisuuksien mukaan kasvokkain esimerkiksi päiväkodissa.

4.5. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden ohjaus, neuvonta ja valvonta

Indikaattori 19	Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden ohjausta, neuvontaa ja valvontaa toteutetaan siten, että yksityisesti tuotetussa varhaiskasvatuksessa varmistetaan varhaiskasvatukselle asetettujen lakisääteisten ja laadullisten tavoitteiden toteutuminen.
Kriteerit	1. Yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja antavia yksiköitä valvotaan vähintään kerran vuodessa ja ohjataan yhteisissä tapaamisissa. 2. Yksityisten palveluntarjoajien luona käydään aina tarvittaessa.

Yksityiset päiväkodit ovat Raisiossa mukana varhaiskasvatuksen keskinäisessä yhteistyössä. Heillä on mahdollisuus osallistua esimerkiksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Yksityisten päiväkotien johtajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuvat kaupungin järjestämiin pedagogisiin Varjo+Vek -kokouksiin joka kuudes viikko.

Yksityiset palveluntarjoajat laativat yksiköilleen omavalvontasuunnitelman. Kaupunki valvoo suunnitellusti yksityisten palveluntarjoajien toimintaa. Kaupungin nimeämä varhaiskasvatuksen hallinnon työntekijä seuraa yksityisten päiväkotien lain ja tavoitteiden toteutumista. Yksityisten palveluntarjoajien luona käydään kerran vuodessa tarkastuskäynnillä, johon voidaan liittää auditointi. Lisäksi voidaan tehdä erillisiä tarkastuskäyntejä ilman erillistä ilmoitusta, kun yksiköistä on tehty reklamaatio. Kaupunki valvoo myös yksityisiä perhepäivähoitajia, joiden luona käydään vuosittain.

4.6. Yhtenäinen koulutus- ja kasvatustarjonta ja siirtymät

Indikaattori 21	Lasten siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuspalveluiden sisällä sekä edelleen esiopetukseen ja perusopetukseen suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lasten oppimispoluista muodostuu sujuva ja tasa-arvoinen jatkumo.
Kriteerit	1. Varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma sekä perusopetussuunnitelma muodostavat jatkumon. 2. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen nivelvaiheiden prosessit ovat suunnitelmallisia ja sujuvia. 3. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämisessä noudatetaan lähikouluperiaatetta.

Raision kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetussuunnitelma ja perusopetussuunnitelma noudattavat kansallisten opetussuunnitelmien perusteiden linjauksia. Paikallisiin opetussuunnitelmiin tehdään kuntaa koskevia lisäyksiä ja täsmennyksiä. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa tehdessä työryhmissä on mukana **sekä** varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa työskentelevää henkilöstöä. Perusopetuksen edustajat osallistuvat esiopetuksen opetussuunnitelman laadintaan. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa tehdessä otetaan huomioon paikallisen perusopetussuunnitelman tekemiä linjauksia.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä esiopetuksen ja perusopetuksen välinen nivelvaihe on suunniteltu prosessi, jossa opettajat ja muu henkilöstö tekevät yhteistyötä. Nivelvaiheille on määritelty etenkin esiopetuksen ja perusopetuksen osalla erillinen vuosikello, josta käy ilmi vuoden aikana tehtävät asiat ja niiden vastuuhenkilöt. Nivelvaiheessa ja muussa lapsen siirtymässä toiseen yksikköön on käytössä siirtopalaverit, joiden avulla varmistetaan lapsen tietojen siirtymisestä ryhmästä toiseen tai opettajalta toiselle.

Lähikouluperiaate on käytössä mahdollisuuksien mukaan varhaiskasvatuksessa. Esiopetuksessa lapselle annetaan paikka perustuen lähikouluperiaatteeseen, mutta vanhemmilla on mahdollisuus toivoa paikkaa jostain toisesta yksiköstä. Vuorohoitoa järjestetään Raisiossa keskitetysti Leijapuiston päiväkodissa.

Indikaattori 22	Henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa yhdessä lasten huoltajien kanssa toimivia, lasten turvallisuuden tunnetta ja oppimista tukevia käytäntöjä, kun lapsi siirtyy kotihoidosta varhaiskasvatukseen.
Kriteerit	1. Ennen lapsen hoidon aloitusta tarjotaan mahdollisuutta tutustumisjaksoon. 2. Ennen lapsen hoidon aloitusta lapsen huoltajille järjestetään aloituskeskustelu.

Indikaattori 23	Henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa yhdessä varhaiskasvatuksen muiden ammattilaisten, perusopetuksen ammattilaisten sekä huoltajien kanssa toimivia ja lasten hyvinvointia ja oppimista edistäviä käytäntöjä varhaiskasvatuksesta, sen eri toimintamuodoista tai yksiköistä toiseen ja esiopetuksesta perusopetukseen siirtymiseen.
Kriteerit	1. Jokaiselle lapselle laaditaan vuosittain henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. 2. Lapsen huoltajat kutsutaan mukaan laatimaan ja arvioimaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. 3. Lapsen siirtyminen yksiköstä toiseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on suunniteltu ja sujuva. 4. Moniammatilliset yhteistyötahot sekä huoltajat ovat tarvittaessa mukana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa sekä suunnittelemassa lapsen siirtymistä yksiköstä toiseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

Ennen hoidon aloitusta lapselle ja hänen huoltajilleen tarjotaan mahdollisuutta tutustua uuteen varhaiskasvatusyksikköön. Tutustumisjaksot ovat yksilöllisiä kestoiltaan ja laajuudeltaan, niistä keskustellaan vanhempien kanssa aina etukäteen. Tutustumaan pääsee niin päiväkoteihin, esiopetukseen, ryhmäperhepäiväkotiin kuin perhepäivähoitajankin luokse. Ennen aloitusta lapsen huoltajien kanssa käydään alkukeskustelu, johon on käytössä kaupungille yhtenäinen keskustelurunko. Keskustelussa käydään läpi lapsen perhetilannetta, taustaa, tarpeita sekä rutiineja hoidonalun helpottamiseksi. Alkukeskustelun ja tutustumisen yhteydessä lapsella, huoltajilla ja varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on mahdollisuus esittää toiveita ja kysymyksiä. Tutustumisprosessia sekä alkukeskustelun hyödyllisyyttä huoltajat voivat arvioida verkkopohjaisessa hoidon aloitusta koskevassa kyselyssä, joka täytetään 1–1,5 kuukautta hoidon aloituksen jälkeen.

Jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, vasu. Tyypillisesti vasu laaditaan syyskaudella marraskuuhun mennessä, kuitenkin viimeistään kolme kuukautta lapsen hoidon aloituksesta. Lapsen vasua arvioidaan kevätkaudella ja aina tarvittaessa. Lapsen huoltajat kutsutaan mukaan vasun laatimisprosessiin, he saavat täyttää etukäteen Lapset-puheeksi Vanhempien ajatuksia lapsesta ja perheestä -osion sekä osallistua vasun

kirjaamiseen sekä arviointiin. Lapsen tarpeiden mukaan vasukeskustelussa voi olla mukana moniammatillista yhteistyötä, kuten esimerkiksi puheterapeutti tai psykologi.

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatussyksiköstä toiseen on sujuva prosessi. Lapsen vasu ja muut pedagogiset asiakirjat siirtyvät sähköisessä järjestelmässä lapsen mukana uuteen ryhmään tai yksikköön Raision kaupungin sisällä. Ennen lapsen siirtymistä voidaan pitää siirtopalaveri, jossa uuden ja vanhan yksikön työntekijöitä sekä lapsen huoltajat ovat mukana keskustelussa. Siirtopalaverin tarkoituksena on mahdollistaa mahdollisimman yhtenäiset käytänteet ja lapselle mahdollisimman sujuva siirtymä. Siirtopalaveriin kutsutaan tarvittaessa lapsen tarpeista riippuen erilaisia yhteistyötahoja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana siirtopalaverissa, jos siirtyvällä lapsella on tuen tarve. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen väliseen siirtymään on lomake, johon huoltajat saavat kirjata toiveitaan esiopetuksesta.

4.7. Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenteet

Indikaattori 25	Varhaiskasvatuksen järjestäjillä ja yksityisillä palveluntuottajilla on arviointijärjestelmä, jonka avulla varhaiskasvatuspalveluita ja pedagogiikkaa voidaan kehittää.
Kriteerit	1. Varhaiskasvatuspalveluita arvioidaan suunnitelmallisesti. 2. Pedagogiikkaa arvioidaan suunnitelmallisesti. 3. Varhaiskasvatuspalveluita kehitetään arviointitietoon perustuen. 4. Pedagogiikkaa kehitetään arviointitietoon perustuen.
Indikaattori 26	Arviointiin ja kehittämiseen osallistuvat varhaiskasvatuksen muodoista ja järjestämistavoista riippumatta kaikki varhaiskasvatuksen osapuolet, kuten toimijat organisaation eri tasoilla, lapset ja heidän huoltajansa sekä päätöksentekijät.
Kriteerit	1. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointiin ja kehittämiseen. 2. Huoltajilla on mahdollisuus antaa palautetta. 3. Asiakastyytyväisyyskyselyt toteutetaan suunnitelmallisesti ja tuloksia hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. 4. Lapsille luodaan mahdollisuuksia ikä- ja kehitystaso huomioiden osallistua varhaiskasvatustoiminnan arviointiin ja kehittämiseen. 5. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatus-toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. 6. Sivistyslautakuntaan viedään tietoa varhaiskasvatuspalveluiden arvioinnista ja kehittämisestä.

	7. Sivistyslautakunnalla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuspalveluiden arviointiin ja kehittämiseen.
--	--

Raision kaupunki varhaiskasvatuksen järjestäjänä arvioi varhaiskasvatuspalveluiden tarvetta ja tilaa. Varhaiskasvatuksen hallinto ja päiväkodinjohtajat arvioivat varhaiskasvatusta koko kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden näkökulmasta. Arviointia ja kehittämistä tehdään muun muassa varhaiskasvatuksen johtajakokouksissa. Sivistyskeskuksen palveluverkkoselvityksen avulla tarkkaillaan varhaiskasvatuspalveluiden käyttöastetta ja saavutettavuutta sekä ennustetaan tulevan vuoden tarpeita. Sivistyslautakunnalla on myös mahdollisuus tarkastella valmistuvia paikallisia opetussuunnitelmia sekä esittää niihin liittyviä kysymyksiä ja kehitysehdotuksia.

Päiväkoteja auditoidaan varhaiskasvatuksen hallinnon, päiväkodinjohtajien ja korkeampien päättäjien toimesta, jotta henkilöstöä voidaan kuulla heille merkityksellisistä asioista. Auditoinneilla pyritään myös tarkkailemaan varhaiskasvatuksen laatua. Raision kaupungin varhaiskasvatuksen tavoitteena on auditoida neljä yksikkö vuodessa.

Yksityiset palveluntarjoajat osallistuvat kuntatason arviointiin järjestäjä- ja yksikkötasolla.

Huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen arviointiin verkkopohjaisen kyselyn kautta joka toinen kevät (parilliset). Asiakaskyselyiden tulokset viedään tarkasteltavaksi myös sivistyslautakunnalle. Yksikkökohtaista arviointia huoltajilta pyydetään joka toinen vuosi (parittomat). Päiväkodinjohtajat keräävät yksikkönsä arvioinnit ja kokoavat niistä tiivistelmät organisaatiotasolle, yksikkötasolle sekä huoltajille. Huoltajat voivat antaa palautetta varhaiskasvatuspalveluista myös suoraan päiväkodinjohtajalle, varhaiskasvatuksen hallintoon tai päiväkotiin/perhepäivähoitajalle. Huoltajien antamat palautteet käsitellään joko tiimeissä, yksikkökohtaisissa palaverissa tai tarpeen vaatiessa ylemmällä tasolla.

Varhaiskasvatuspalveluita kehitetään kansalliselta tasolta, henkilöstöltä ja huoltajilta saatujen arviointitietojen perusteella. Arviointitietoa voidaan esittää tarvittaessa myös varhaiskasvatuksen koulutus- ja kehittämistyöryhmälle. Koulutus- ja kehittämistyöryhmä järjestää varhaiskasvatuksen henkilöstölle joka vuosi kaksi kehittämispäivää, joissa vaihtuvalla sisällöllä saadaan lisää tietoa ja kehitetään toimintaa.

Pedagogiikan arviointia tehdään ympäri vuoden varhaiskasvatusyksiköissä. Pedagogiikkaa arvioidaan, kun vuosittain laaditaan ja arvioidaan ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmat sekä kaikkien lasten omat varhaiskasvatussuunnitelmat, vasut. Arvioinnin jälkeen tiimit määrittelevät päivitettyt tavoitteet ryhmänsä pedagogiselle toiminnalle. Raision kaupungin varhaiskasvatus hyödyntää Valssia osana laadunarviointia. Lasten vasut tehdään Raisiossa sähköiselle alustalle, mikä mahdollistaa kaikkien aiempien kirjausten tarkastelun, jolloin voidaan paremmin huomioida tavoitteiden mukainen arviointi. Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi omaa toimintaansa muun muassa kehityskeskusteluiden yhteydessä, jotka päiväkodeissa järjestetään vuosittain.

Lapset osallistuvat varhaiskasvatuksessa arviointiin ikä- ja kehitystasoa vastaavin keinoin. Lapset saavat arvioida varhaiskasvatuksessa tehtyjä toimintoja eri tavoin, esimerkiksi peukkuäänestyksellä (peukalo ylöspäin = toiminta oli kivaa, peukku alaspäin = toiminta ei ollut kivaa), hymynaamaäänestyksillä (erilaiset hymiöt, joita lapsi saa osoittaa mielipiteensä mukaan), kyselyillä tai muilla vastaavilla tavoilla. Lapsilla on myös aina mahdollisuus esittää toiveita toiminnasta tai toimintatavoista ja niitä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.

4.8. Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä

Indikaattori 27	Paikallisella tasolla on selkeä varhaiskasvatuksen päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmä, johtamisen rakenteet ja menettelytavat. Johtamisjärjestelmä tukee henkilöstön pedagogista työtä ja lasten hyvinvointia sekä varmistaa varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisen.
Kriteerit	1. Johtamisen rakenteet ja menettelytavat ovat selkeät ja yhtenäiset. 2. Päiväkodinjohtajien ja varhaiskasvatuksen hallinnon (suunnittelija, koordinaattori ja varhaiskasvatusjohtaja) työhön sisältyy pedagogista johtamista.

Raision kaupungilla varhaiskasvatuspalveluiden esihenkilö on varhaiskasvatusjohtaja. Varhaiskasvatusjohtajan alaisuuteen kuuluu päiväkodinjohtajien ja apulaisjohtajien lisäksi myös varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori sekä varhaiskasvatuksen suunnittelija. Jokaisella Raision kaupungin varhaiskasvatussyksiköllä on nimetty päiväkodinjohtaja sekä apulaisjohtaja tai varajohtaja. Puistotoiminnasta vastaa toistaiseksi varhaiskasvatusjohtaja.

Jokainen johtaja vastaa itsenäisesti yksiköstään/yksiköistään, mutta suuremmat linjaukset tehdään yhteisesti varhaiskasvatuksen johtajakokouksessa (Varjo) tai muilla ylemmillä organisaation tasoilla. Varjossa sovitaan yhteisistä koko kaupungin varhaiskasvatusta koskevista menettelytavoista ja tiedotetaan kaikkia yhteisesti esimerkiksi mahdollisista muutoksista, joita päiväkodinjohtajien tulisi työssään ottaa huomioon. Varjo kehittää ja arvioi omaa toimintaansa 1–2 kertaa vuodessa.

Yksiköissään päiväkodinjohtajat huolehtivat palavereiden struktuureista ja varmistavat, että pedagogisen toiminnan arvioinnille jää aikaa sekä tiimikohtaisissa palavereissa että koko talon toimintaa koskevissa palavereissa. Päiväkodinjohtajat saavat nähtäväksi myös tiimien tiimisopimukset ja tiimikohtaisen arvioinnin tulokset. Johtajien vastuulla on henkilöstön kehityskeskusteluiden pito kerran vuodessa. Kaupungilla on yhteinen pedagogisen johtamisen ja arvioinnin vuosikello, mihin on kirjattu kaikille yhteiset toimintamallit ja ajankohdat.

Varhaiskasvatuksen johtamisen vastuut ja päätöksenteko on kuvattu Raision kaupungin hallintosäännössä.

Indikaattori 28	Varhaiskasvatuksen johtaminen perustuu arviointi-, seuranta- ja ennakkointitietoon sekä asiantuntija- ja tutkimustietoon. Varhaiskasvatuksen johtamisesta vastaavilla henkilöillä on riittävä varhaiskasvatuksen asiantuntemus ja johtamistaito.
Kriteerit	1. Varhaiskasvatuksen hallinnolla ja päiväkodinjohtajilla on selkeät tavoitteet hoidon, kehityksen ja opetuksen sekä henkilöstön osaamisen kehittämiseksi. 2. Varhaiskasvatuksen hallinto ja päiväkodinjohtajat arvioivat, seuraavat ja ennakoivat varhaiskasvatuspalveluiden järjestämistä ja pedagogiikan laatua. 3. Varhaiskasvatuksen hallinto ja päiväkodinjohtajat seuraavat asiantuntija- ja tutkimustietoa sekä kehittävät toimintaa niiden pohjalta.

Raision kaupunki noudattaa päiväkodinjohtajia valitessaan laissa määritellyjä kelpoisuusvaatimuksia (31 §, 540/2018). Joka toinen vuosi kaupungin varhaiskasvatushenkilöstö vastaa Kunta10 –verkkokyselyyn. Tämä kysely sisältää osuuden, jossa arvioidaan esihenkilötyötä. Päiväkodinjohtajat vastaavat myös itse kyselyyn. Kunta10:n tuloksia käsitellään työyhteisöissä. Soveltuvien osien vastauksia voidaan käsitellä myös Varjossa niissä tapauksissa, joissa kyselyn vastaukset tuovat esille kaikille johtajille samoja kehityskohteita.

Varhaiskasvatusturvalaki 57 a § määrittelee henkilökunnan ilmoitusvelvollisuudesta ilmoittaa mahdollisista epäkohdista. Varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluvan on toimittava siten, että lapsen varhaiskasvatus toteutetaan tässä laissa edellytetyllä tavalla.

Mikäli huoltajat ovat tyytymättömiä varhaiskasvatukseen laatuun tai ovat havainneet toiminnassa epäkohtia, ja jos asiat eivät omassa varhaiskasvatuspaikassa keskustellen selviä, on huoltajien mahdollista tehdä asiasta muistutus (varhaiskasvatusturvalaki 54 §) toimipaikan vastuuhenkilölle tai varhaiskasvatuksen johtavalle viranhaltijalle.

Varhaiskasvatukseen laaturyhmä kokoontuu säännöllisesti, noin kuusi kertaa vuoden aikana. Laaturyhmään kuuluu varhaiskasvatuksen hallinto, kaksi päiväkodinjohtajaa sekä erityisopettajien edustaja. Laaturyhmässä suunnitellaan laadunhallintaan liittyviä menetelmiä sekä kootaan kyselyjen ja arviointien tulokset. Näiden pohjalta kirjataan laadunhallinnan tavoitteita ja tuetaan johtamisen rakenteita.

Koulutus- ja kehittämistyöryhmä (koke) tukee varhaiskasvatukseen osaamista sekä asiantuntijatiedon lisäämistä ja ylläpitoa koko kaupungin tasolla. Työryhmään kuuluu edustajia eri ammattiryhmistä.

Varjo ja Varjo+vek ovat foorumeita, joissa johtajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat käsittelevät yhteisesti koko organisaation arviointia, kehittämistä sekä pohtivat varhaiskasvatuksen laatua. Yksikkökohtaisesti jokainen johtaja seuraa oman yksikkönsä laatua yhteisesti sovittujen käytänteiden pohjalta (tiimiarviointien purku tms.). Yksikön pedagogisissa kokouksissa voidaan käsitellä ajankohtaista varhaiskasvatukseen kohdistuvaa tutkimustietoa. Ajankohtaisen tutkimustiedon seuraaminen on jokaisen työntekijän oma velvollisuus. Varhaiskasvatuksen tutkittuun ja ajankohtaiseen tietoon perustuvaa keskustelua käydään pedagogisissa keskustelufoorumeissa. Keskustelun pohjana on kasvatustieteelliseen tutkimukseen perustuva artikkeli tai blogikirjoitus. Pedagogiset keskustelufoorumit järjestetään neljä kertaa vuoden aikana ja niihin ovat tervetulleita kaikki kasvatus- ja opetushenkilöstöön kuuluvat Raision varhaiskasvatuksen työntekijät sekä johtajat ja hallinto.

Raision kaupungilla on yliopistokontakti Turun yliopiston Rauman yksikön varhaiskasvatuksen dosenttiin. Hän on osallistunut yhtenä jäsenenä Raision kaupungin koulutus- ja kehittämissuunnitelmaan tuoden tutkimusnäkökulman varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoon. Kasvatustieteen opiskelijat tekevät satunnaisesti tutkimusta Raision kaupungin varhaiskasvatuksen käyttöön. Tutkimusten tulosten perusteella varhaiskasvatuksen järjestämistä ja pedagogiikkaa pyritään kehittämään.

4.9. Henkilöstörakenne ja varhaiskasvatukselle varatut resurssit

Indikaattori 29	Varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi tulee varata sellaiset henkilöstö- ja taloudelliset resurssit sekä suunnitella henkilöstörakenne siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat ja lasten pysyvät vuorovaikutussuhteet henkilöstön ja vertaisten kanssa voidaan turvata.
Kriteerit	1. Henkilöstön sijoittelussa pyritään ottamaan huomioon ihmissuhteiden jatkuvuus lasten näkökulmasta. 2. Varhaiskasvatukselle varatut resurssit mahdollistavat toiminnan toteutuksen lainmukaisesti huomioiden henkilöstömitoituksen. 3. Talous suunnitellaan vuosittain ja sen toteutumista seurataan systemaattisesti.
Indikaattori 30	Henkilöstörakenne ja -määrä sekä muut resurssit lapsiryhmissä suunnitellaan siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat ja lasten pysyvät vuorovaikutussuhteet henkilöstön ja vertaisten kanssa voidaan turvata.
Kriteerit	1. Lapsiryhmät muodostetaan siten, että lasten hoito, kasvatus ja opetus voidaan toteuttaa varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien mukaisesti ottaen huomioon lasten erilaiset tarpeet.

2. Henkilöstörakennetta arvioidaan ja tarvittaessa muokataan vuosittain lapsiryhmiä muodostettaessa.
3. Avustajien ja resurssilastenhoitajien sijoittelu ryhmiin on suunnitelmallista ja perustuu lasten tarpeiden tukemiselle.

Raision varhaiskasvatuksessa lapsiryhmät suunnitellaan joka vuosi loppukeväästä tulevaa kautta varten sekä tilannekohtaisesti. Lapsiryhmiä perustetaan varhaiskasvatukseen/esiopetukseen hakeneiden lasten määrän perusteella, ja niihin varataan lain osoittama määrä kasvatushenkilöstöä. Henkilöstön lisäresurssien tarve arvioidaan yksikkökohtaisesti keväisin seuraavan toimikauden lapsiryhmiä suunnitellessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat esittävät lisäresurssitarpeet eri yksiköihin lasten tuen hallintopäätösten pohjalta. Päiväkodinjohtaja suunnittelee ryhmät omiin yksiköihinsä yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja muun kasvatushenkilöstön kanssa. Avustajien tarvetta ja sijoittelua arvioidaan joka vuosi marras- joulukuussa.

Raisiossa on käytössä yksi ryhmäperhepäiväkoti (ryhmis), joka toimii niin kutsuttuna vararyhmiksenä perhepäivähoitajien tasausvapaiden, sairauslomien ja lomien aikana. Vararyhmiksessä vakituisten lasten määrä on pienempi kuin tyypillisessä ryhmäperhepäiväkodissa, jotta varahoitoon tuleville jää paikkoja. Tällä järjestelyllä turvataan perhepäivähoitajilla olevien lasten vuorovaikutussuhteiden pysyvyys silloinkin, kun oma hoitaja on poissa.

Varhaiskasvatuksen talouden resurssit määritellään kaupungin budjetissa tulevalle kalenterivuodelle. Varhaiskasvatusjohtaja seuraa koko varhaiskasvatuksen organisaation menoja ja tuloja sekä huolehtii jatkotoimenpiteistä. Päiväkodinjohtajat seuraavat omien yksiköidensä rahankäyttöä.

4.10. Varhaiskasvatuksen työaikarakenteet ja -suunnittelu

Indikaattori 31	Työaikarakenteita sekä työaikojen suunnittelua ja järjestelyjä linjataan ja ohjataan niin, että henkilöstö voi toteuttaa suunnitelmallista varhaiskasvatusta hyödyntämällä ammatillista koulutustaan ja osaamistaan parhaalla mahdollisella tavalla.
Kriteerit	1. Henkilöstö saa työvuorolistansa viimeistään viikkoa ennen seuraavan listan alkamista. 2. Työajan suunnittelua ja toteutumisen seuranta varten on toimiva järjestelmä.
Indikaattori 32	Työaikarakenteet ja työajat ovat sellaiset, että henkilöstön ammatillinen osaaminen voidaan hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla ja lasten etu huomioiden.

Kriteerit	1. Varhaiskasvatuksen opettajien SAK-aika ja sosionomien lapsiryhmän ulkopuolinen työaika on merkitty työvuorolistaan ja se toteutuu. 2. Henkilöstön työaikarakenne on suunniteltu lapsiryhmän tarpeiden ja hoitoaikojen mukaan. 3. Päiväkodinjohtajan työ jakautuu hallinnollisen ja pedagogisen johtamisen välille. 4. Jokaisella henkilöstön jäsenellä on tieto omista vastuistaan ja tehtäväkuvastaan.
------------------	---

Päiväkodinjohtajat, apulaisjohtajat tai varajohtajat laativat työvuorolistat päiväkoteihin, esikouluihin ja esiopetukseen ja ryhmäperhepäiväkoteihin. Työvuorot suunnitellaan lasten tarpeiden mukaan hyödyntäen Edlevo-järjestelmää, josta näkyvät lasten läsnäoloajat. Työvuorolistojen laatimiseen ja toteutumien kirjaamiseen käytetään Titania-järjestelmää. Perhepäivähoitajien työaika määräytyy lasten hoitoaikojen mukaan ja ylittyviä työtunteja tasataan tasausvapaila. Työntekijät saavat työvuorolistat vähintään viikkoa ennen uuden listan alkamista. Vuorohoitoryhmien kasvatushenkilöstön tarkennetut työajat määräytyvät lasten ilmoitettujen hoitoaikojen mukaan aina edellisen viikon tiistaina.

Varhaiskasvatuksen opettajien suunnittelu-, arviointi- ja kehittämisäika, SAK-aika, laaditaan Raisiossa työvuorolistaan. SAK-aika määräytyy yksikkökohtaisesti päiväkodinjohtajan linjauksen mukaan. Yhteisesti on kuitenkin suositeltu, ettei SAK-aikaa pilkka liian pieniin osiin ja pyritään siihen, että välillä saman yksikön opettajien SAK-ajat ovat samoihin aikoihin, jotta yhteinen suunnittelu-aika tukee opettajien vertaisvuorovaikutusta. SAK-ajasta osan voi tehdä kotona, kuitenkin enintään kaksi tuntia.

Varhaiskasvatuksen sosionomin lapsiryhmän ulkopuolinen työaika merkitään myös työvuorolistaan. Lapsiryhmän ulkopuolinen viikoittainen työaika on vähintään kolme tuntia, mutta päiväkodinjohtajan kanssa sovitusti enimmillään viisi tuntia.

Päiväkodinjohtajien pedagogiseen johtamiseen paneudutaan säännöllisesti Varjo+Vek:in kokouksissa sekä muissa yhteisissä kokouksissa. Päiväkodinjohtajat ovat pääosin hallinnollisia johtajia. Varhaiskasvatusryhmien pedagoginen vastuu on ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla/opettajilla.

4.11. Lapsiryhmän rakenne ja koko

Indikaattori 33	Lapsiryhmien rakenne ja koko muodostetaan siten, että lasten etu, hyvinvointi ja oppimisen edistäminen ovat ensisijaisia perusteita.
Kriteerit	1. Lapsiryhmien koko ja rakenne määritetään vuosittain. 2. Lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ryhmässään. 3. Lapsi saa tarvitsemaansa tukea ryhmässään.

4. Lapsi on vertaisryhmänsä jäsen.

Lapsiryhmien koko ja rakenne määritetään vuosittain keväisin perustuen varhaiskasvatukseen hakeneiden lasten määrään ja ikäjakaumaan. Ryhmien laadinnassa mukana on päiväkodinjohtaja, kasvatushenkilöstö, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatustoiminnan ja koordinaattori. Lapsiryhmän rakenne voi muuttua kesken toimikauden, jos ryhmän lapset täyttävät kolme vuotta.

Lapsiryhmän rakennetta voidaan tarvittaessa muokata myös kesken kautta. Lasten tuen tarpeet ja pedagogisen toiminnan tavoitteet arvioidaan vähintään kerran vuodessa, tarvittaessa useamminkin. Lapsia havainnoidaan varhaiskasvatuksessa säännöllisesti ja systemaattisesti esimerkiksi havainnointitalojen avulla. Tarvittaessa lapsen sosiaalisista suhteista saadaan tietoa esimerkiksi sosiogrammin avulla.

Joka toinen vuosi toteutettavaan verkkopohjaiseen asiakaskyselyyn liitetään kysymyksiä myös lapsille. Kyselyn vastausten perusteella pyritään arvioimaan, millaisena lapset kokevat varhaiskasvatuksen arkea.

4.12. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Indikaattori 34	Varhaiskasvatuksen kaikki oppimisympäristöt ovat terveellisiä, turvallisia, monipuolisia ja oppimista edistäviä.
Kriteerit	1. Kaikissa yksiköissä on laadittu pelastussuunnitelma sekä vaarojen tunnistaminen ja arviointi ja nämä on tuotu koko henkilöstön tietoon. 2. Yksikössä suoritetaan palo- ja terveystarkastuksia. Raporteissa mainittuihin puutteisiin puututaan välittömästi. 3. Yksikössä laaditaan toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma. 4. Yksikössä on laadittu ja noudatetaan kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa. 5. Miniverso-ohjelma on käytössä kaikissa päiväkotiyksiköissä. 6. Retkille lähtiessä täytetään retkisuunnitelma, joka on yhteisesti määritelty. 7. Uudet työntekijät saavat perehdytyksen työtehtäviinsä sekä työympäristöönsä. 8. Oppimisympäristöt suunnitellaan ja muokataan lasten tarpeiden mukaisiksi. 9. Oppimisympäristöinä käytetään yksiköiden omien tilojen lisäksi ulkotiloja, metsiä, puistoja, kaupungin liikuntatiloja sekä kulttuuriympäristöjä. 10. Oppimisympäristöjä muokataan lasten tarpeiden mukaan. 11. Varhaiskasvatuksen tilat ja välineet mahdollistavat monipuolisen leikin ja toiminnan.

Jokaiseen varhaiskasvatusyksikköön on laadittu yksikkökohtainen turvallisuussuunnitelma. Päiväkodinjohtaja vastaa turvallisuussuunnitelman päivittämisestä. Jokaiseen yksikköön on nimetty myös turvallisuusvastaava. Raisen kaupungin terveystarkastajat valvovat päiväkotien (myös yksityisten) ja ryhmäperhepäiväkotien tiloja säännöllisin väliajoin. Palo- ja pelastuslaitos huolehtii myös kiinteistöjen palotarkastuksista, kaupungin edustajana mukana on päiväkodinjohtaja sekä kiinteistöhuollon työntekijä. Yksiköt tekevät poistumisharjoituksia vuosittain. Vuosittain harjoitellaan myös lapsen katoamistilannetta.

Uudet työntekijät perehdytetään työpaikan ympäristöön ja käytänteisiin sekä työtehtäviinsä Raisen kaupungin perehdytysuunnitelman avulla. Lisäksi perehdytyksessä voidaan hyödyntää yksikkökohtaisia ohjeistuksia (pitkille ja lyhyille sijaisuuksille). Syyskauden alussa järjestetään kaupungin varhaiskasvatuksen yhteinen perehdytyspäivä, jossa käsitellään kaikille työntekijöille yhteisiä asioita.

Kaikissa Raisen varhaiskasvatusyksiköissä on laadittu kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma. Kiusaamisen ehkäisemiseksi koko Raisen varhaiskasvatus on ottanut käyttöön MiniVerso-menetelmän. MiniVerso perustuu vertaissovitte luajatukselle, ja sen avulla lapsille opetetaan muun muassa empatiataitoja.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt suunnitellaan lasten tarpeiden mukaisiksi huomioiden lasten ja ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmat sekä Raision varhaiskasvatussuunnitelma tai lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (leops), esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelma. Oppimisympäristöjä muokataan lasten tarpeiden mukaan. Uusia huonekaluja ym. hankkiessa otetaan huomioon niiden muokkautumiskyky erilaisiin oppimisympäristöihin. Oppimisympäristöinä käytetään yksiköiden omien tilojen lisäksi ulkotiloja, metsiä, puistoja sekä kaupungin liikunta- ja kulttuuritiloja.

Varhaiskasvatussyksikön ulkopuolelle lähdettäessä ryhmät täyttävät aina retkisuunnitelman, mistä käy ilmi retkelle mukaan lähtevät, vastuuaikeiset, riskiarvio sekä kuvaukset retken kohteesta, sisällöstä ja kestosta. Retkisuunnitelma palautetaan aina päiväkodinjohtajalle. Toimintakauden alussa yksiköt tekevät koko vuoden kestävä retkisuunnitelman lähiympäristölle. Tämä järjestely mahdollistaa esimerkiksi perhepäivähoitajien lähipuistoretket ja poistaa ylimääräistä paperityötä.

5. Laadun prosessitekijät ja niiden arviointi

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) prosessilaatua määrittävät indikaattorit kuvaavat niitä ydintoimintoja, joilla on suora yhteys lapsen kokemuksiin. Kysymys on pedagogiikan laadusta sekä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön laadusta. Indikaattoreille on laadittu Raision kaupungin varhaiskasvatuksessa kriteerit, joiden avulla toiminnan laatua voidaan mitata. Kriteerejä voidaan käyttää hyödyksi toimintaa kehittävässä arvioinnissa, jolloin arviointi on luonteva osa pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen prosessia.

Näitä kriteerejä voi hyödyntää osana kehittävää arviointia, vaikka kaupungin varhaiskasvatuksessa olisi määrätty yhteisiä arviointiteemoja, jotka toteutetaan Valssin avulla. Varhaiskasvatuksen yksiköissä on erilaisia kehittämistarpeita, joten kaikkea arviointia ei voida toteuttaa yhteisten teemojen mukaan.

Kriteerien pohjalta arviointi tehdään siten, että ryhmissä työskentelevä henkilöstö tekee arvioinnin samanaikaisesti. Arviointi lähtee aina itsearviointiin. Itsearviointin pohjalta käydään tiimissä pedagoginen keskustelu ryhmän pedagogisesta toiminnasta kriteeristön pohjalta. Tiimikeskustelussa keskitytään pedagogisen toiminnan vahvuuksiin ja löydetään kehittämisen kohteita. Tiimiarviointista nousseet asiat käydään läpi yksikön yhteisissä pedagogisissa palaverissa.

Laadun prosessitekijöiden indikaattorit kriteereineen on kirjan sivuilla siten, että ne ovat tulostettavissa arviointikorteiksi. Siten henkilöstön on helppo ottaa ne esille ja säännölliseen käyttöön.

Indikaattori 3	Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja havaitsee lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallisuutta ja toimijuutta tukevalla tavalla.
Kriteerit	1. Henkilöstö vastaa lasten tarpeisiin empaattisesti. 2. Henkilöstö osoittaa olevansa kiinnostunut lasten ajatuksista ja virittää yhteistä keskustelua. 3. Henkilöstö rohkaisee lapsia ilmaisemaan mielipiteitään arjen eri tilanteissa. 4. Lasten mielipiteet, tunteet ja aloitteet huomioidaan ja niistä keskustellaan ryhmässä.

Kuvio 3: Laadun prosessitekijöiden indikaattorit on tulostettavissa arviointikorteiksi.

5.1. Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus

Indikaattori 1	Vuorovaikutus on myönteistä, välittävää, kannustavaa ja hellää. Henkilöstö sitoutuu lapseen ja lapsiryhmään.
Kriteerit	1. Henkilöstö puhuu lapsille kauniisti ystävälliseen äänensävyyn asettuen lapsen tasolle. 2. Henkilöstö kohtelee lapsia yhdenvertaisesti ja kohtaa lapset heitä arvostavasti. 3. Jokaisella lapsella on mahdollisuus lempeään kosketukseen ja syliin. 4. Lapsiryhmässä ollessaan henkilöstö osoittaa olevansa keskittyneesti läsnä.
Indikaattori 2	Henkilöstö on vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa lasten kanssa tavalla, joka vastaa lasten kehitystä, kiinnostuksen kohteita sekä oppimisen valmiuksia.
Kriteerit	1. Henkilöstö huomioi vuorovaikutuksessa ja keskustelussa sekä lapsen iän että kehityksen tason. 2. Henkilöstö osoittaa kiinnostusta ja arvostusta lapsen kiinnostuksen kohteisiin sekä ottaa ne suunnittelussa huomioon. 3. Pedagoginen toiminta vastaa lapsen yksilöllisiä oppimisen valmiuksia ja herkkyyksia.
Indikaattori 3	Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja havaitsee lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallisuutta ja toimijuutta tukevalla tavalla.
Kriteerit	1. Henkilöstö vastaa lasten tarpeisiin empaattisesti. 2. Henkilöstö osoittaa olevansa kiinnostunut lasten ajatuksista ja virittää yhteistä keskustelua. 3. Henkilöstö rohkaisee lapsia ilmaisemaan mielipiteitään arjen eri tilanteissa. 4. Lasten mielipiteet, tunteet ja aloitteet huomioidaan ja niistä keskustellaan ryhmässä.

Indikaattori 4	Henkilöstö käyttää kieltä mahdollisimman rikkaalla ja monipuolisella tavalla lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Henkilöstö mukauttaa kielenkäyttönsä lapsen kokemusmaailmaan, sanoittaa toimintaa kielellisesti ja innostaa lapsia osallistumaan päivittäiseen kielelliseen vuorovaikutukseen omien edellytystensä ja taitojensa mukaisesti.
Kriteerit	1. Henkilöstö lukee jokaiselle lapselle kuvakirjoja hyvässä vuorovaikutuksessa. 2. Havainnollistetaan ja tuodaan draamakasvatusta lauluihin, loruihin, satuihin ja kerrontaan. 3. Henkilöstö tukee lasten kielen ymmärtämisen ja tuottamisen taitoja sanoittamalla toimintaa sekä rohkaistamalla heitä puhumaan erilaisissa tilanteissa. 4. Lapsille esitetään avoimia kysymyksiä (mitä tiedät tästä, miten teit sen?)

Indikaattori 5	Henkilöstö huomioi ryhmän kaikki lapset ja ymmärtää lasten erilaisia ilmaisun tapoja.
Kriteerit	1. Henkilöstö havainnoi lasten erilaisia ilmaisun tapoja ja työskentelee sen mukaisesti, että lapsi kokee tulevansa ymmärretyksi. 2. Jokainen lapsi huomioidaan yksilöllisesti päivittäin. 3. Tarvittaessa käytetään vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä, kuten esimerkiksi kuvatukea.

Henkilöstön jäsenet tiedostavat, että heidän tapansa olla **vuorovaikutuksessa** välittyä mallina lapselle. Hyvän vuorovaikutuksen edellytys on se, että henkilöstöllä on positiivinen käsitys lapsesta. Heidän tulee pyrkiä löytämään lapsen vahvuudet ja hyödyntää niitä lapsen kehityksen tukemiseksi. Hyvä vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa on aina aikuisen vastuulla.

Henkilöstö arvostaa aitoa läsnäoloa, he asettautuvat lapsen tasolle ja ovat läsnä ja kuuntelevat lasta. Sensitiivinen aikuinen tunnistaa lasten tunteita ja tunnistaa tunnetiloja herkästi. Sensitiivistä kohtaamista lapsen kanssa edistää positiivinen asenne, kiireettömyys, lasten osallisuus ja pienryhmätoiminta.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa lapsia rohkaistaan käyttämään kieltä monipuolisesti ja näin herätellään kiinnostusta niin suulliseen kuin kirjoitettuun kieleen. Kielitietoinen ammattilainen ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lapsen kehityksessä, oppimisessa ja vuorovaikutuksessa. Henkilöstön jäsenet ymmärtävät, että he ovat lapselle kielellisiä malleja. Lasten kielelliset lähtökohdat otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Ryhmän pedagogisessa toiminnassa huomioidaan erilaiset kielitietoiset oppimisympäristöt.

5.2. Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen

Indikaattori 6	Henkilöstö vastaa opetussuunnitelman mukaisen toiminnan suunnittelusta, dokumentoinnista, arvioinnista ja kehittämisestä lapsen oppimista ja kehitystä tukevalla tavalla.
Kriteerit	1. Havainnointia tehdään lapsen vasun laatimiseksi. 2. Lasten vasut laaditaan huolella siten, että kirjatut tavoitteet ja pedagoginen toiminta ovat yhteneväiset. 3. Lapsen kehitystä ja oppimista kuvaavaa dokumentointia tehdään. 4. Lasten omat mielipiteet selvitetään ja osallisuus toteutuu vasua laadittaessa.

Indikaattori 7	Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi lasten arkea varhaiskasvatuksessa säännöllisesti ja systemaattisesti ymmärtääkseen lapsen kokemusmaailmaa. Yhdessä lasten kanssa monipuolisin menetelmin tuotettua tietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.
Kriteerit	1. Ryhmän toimintaa dokumentoidaan monipuolisesti. 2. Toimintaa tehdään näkyväksi dokumentoinnin avulla. 3. Lapset näyttäytyvät dokumentoinnissa aktiivisina, eivät ainoastaan dokumentoinnin kohteena. 4. Projekteihin palataan ja niitä arvioidaan.

Havainnointi on aina toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin perusta. Henkilöstö käy säännöllisesti keskustelua saaduista havainnoista ja se dokumentoidaan. Lasten vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet korostuvat toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa ja pedagogisessa dokumentoinnissa se korostuu. Säännöllisen havainnoinnin avulla henkilöstö saa tietoa lapsesta ja lapsiryhmästä, jotta se edistää heidän oppimistaan, hyvinvointiaan ja osallisuuttaan. Lasten vasut tehdään saatujen havaintojen perusteella yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lasten ideat, ajatukset, toiveet, tarpeet ja vahvuudet ovat **pedagogisen dokumentoinnin** lähtökohta. Pedagoginen dokumentointi koostuu havainnoista, lasten vasuista ja lasten, valokuvista, töistä, piirustuksista, haastatteluista sekä muista menetelmistä. Lapset ovat osallisena dokumentoinnissa ja saavat vaikuttaa siihen, mikä on merkityksellistä heitä koskevassa dokumentoinnissa. Pedagogisen dokumentoinnin yksi lähtökohdista on tuoda varhaiskasvatuksen toimintaa näkyväksi, joka mahdollistaa vanhempien osallisuuden toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Pedagogisten dokumenttien avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten oppimat asiat, tiedot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla ja siten ovat varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelun lähtökohta.

5.3. Pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt

Indikaattori 8	Varhaiskasvatuksen toiminta on lapsille merkityksellistä, oppimaan haastavaa sekä innostavaa
Kriteerit	1. Lapselle annetaan mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun yhdessä henkilöstön kanssa ja aloitteet toimivat yhteisten projektien pohjana. 2. Lapsilla on päivittäin mahdollisuus valita toimintojaan sekä kokea innostusta ja iloa yhdessä tekemisestä. 3. Henkilöstö auttaa lapsia onnistumaan ja antaa myönteistä palautetta lasten toiminnasta päivittäin. 4. Lapset osallistuvat toiminnan arviointiin.
Indikaattori 9	Henkilöstö ja lapset toteuttavat yhdessä leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa, joka tarjoaa lapsille myönteisiä oppimiskokemuksia. Toiminta edistää oppimisen alueiden sekä laaja-alaisen osaamisen mukaisten tavoitteiden toteutumista.
Kriteerit	1. Lapsilla on mahdollisuus päivittäin pitkäkestoiseen leikkiin ilman keskeytyksiä. 2. Henkilöstö ohjaa ja osallistuu lasten leikkiin päivittäin. 3. Henkilöstö ohjaa ja kannustaa lapsia liikkumiseen päivittäisen liikkumissuosituksen (Liikkuva varhaiskasvatus) mukaisesti. 4. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää omaa luovuuttaan. 5. Pedagogisessa toiminnassa huomioidaan viikoittain kaikki oppimisen osa-alueet ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteet.
Indikaattori 10	Lapsen yksilöllisyys huomioidaan niin, että jokainen lapsi oppii tunnistamaan ja löytämään omat vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa.
Kriteerit	1. Pedagoginen toiminta suunnitellaan niin, että lapsen yksilölliset tarpeet ja mielenkiinnon kohteet huomioidaan ja ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. 2. Lapsen vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tunnistamisessa käydään vuoropuhelua huoltajien kanssa. 3. Varhaiskasvatuksen toiminta perustuu pienryhmätoimintaan, joka mahdollistaa lapsen yksilöllisen kohtaamisen päivittäin sekä toiminnan suunnittelun lasten vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet huomioiden.

Indikaattori 11	Ruokailutilanteet, lepoaikat, siirtymät, pukemistilanteet ja muut perustoiminnot toteutetaan pedagogisesti tavoitteellisesti.
Kriteerit	1. Henkilöstö suunnittelee ja arvioi viikoittain perustoimintojen sujuvuutta. 2. Lapset voivat itse vaikuttaa annoskokoon, kokeilla ruokia myönteisesti kannustettuna kaikin aistein ja harjoittelevat ruokapöytäkeskustelua. 3. Henkilöstö tukee lasta arjen tilanteissa ja ohjaa sensitiivisesti kohti omatoimisuutta. 4. Lepoaikassa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet leikkimisen kestossa, menetelmissä ja ympäristössä.
Indikaattori 12	Lapsen yksilöllinen tuen tarve tunnustetaan. Henkilöstö arvioi tuen tarvetta yhdessä huoltajien kanssa ja lapselle järjestään tarvittaessa tarkoituksenmukaista tukea monialaisessa yhteistyössä.
Kriteerit	1. Havainnoidaan lapsen kehitystä säännöllisesti ja havainnot kirjataan ylös esim. havainnointitaloihin. 2. Havainnoista keskustellaan vanhempien kanssa. 3. Tuen tarpeet, tavoitteet ja sovitut menetelmät on kirjattu selkeästi lapsen vasaan ja ne ohjaavat tiimin pedagogista työtä. 4. Monialaista yhteistyötä tehdään lapsen tuen tarpeiden mukaan. 5. Lapsen taitojen edistymistä ja annettua tukea arvioidaan säännöllisesti, vähintään kaksi kertaa vuodessa ja se kirjataan lapsen vasaan.
Indikaattori 13	Henkilöstön ja lasten yhdessä suunnittelema ja rakentama pedagoginen oppimisympäristö kannustaa lapsia leikkimään, liikkumaan, tutkimaan, luomaan ja ilmaisemaan. Oppimisympäristöä arvioidaan ja muokataan säännöllisesti lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaisesti siten, että se haastaa ja innostaa lapsia oppimaan.
Kriteerit	1. Lapsilta kysytään kehitystasolle sopivalla tavalla toiveita ja mielipiteitä oppimisympäristöstä esimerkiksi keskustelemalla tai kuvia apuna käyttäen. 2. Lasten mielenkiinnon kohteita, vahvuuksia ja tuen tarpeita havainnoidaan ja hyödynnetään oppimisympäristön suunnittelussa leikkiä tukevalla tavalla. 3. Päiväkodin sisätiloja käytetään monipuolisesti 4. Luovuutta, ilmaisua, tutkivaa oppimista ja aktiivista toimintaa tukevat välineet ovat lasten saatavilla. 5. Päiväkodin pihoja ja lähiympäristöä hyödynnetään liikkumisessa

(Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman mukaisesti) ja muussa pedagogisessa toiminnassa.

Indikaattori 14	Henkilöstö rakentaa päivittäiset siirtymätilanteet joustaviksi ja johdonmukaisiksi siten, että päivän kokonaisuus muodostuu lapsen hyvinvointia ja oppimista tukeväksi.
Kriteerit	1. Henkilöstö suunnittelee siirtymät siten, että ne tapahtuvat joustavasti pienryhmissä. 2. Henkilöstö ennakoi siirtymätilanteita lasten kanssa. 3. Henkilöstö kertoo lapselle, mitä häneltä odotetaan sekä antaa positiivista palautetta onnistumisesta. 4. Arkitoimintapedagogiikkaa hyödynnetään ryhmän toiminnassa.

Varhaiskasvatusyksiköittäin ja tiimeittäin kaikki **arjen tilanteet** suunnitellaan niin, että ne tukevat lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Laadukas pedagoginen toiminta nähdään kokonaisvaltaisena koko päivän kestäväenä pedagogisena toimintana ryhmissä, missä lasten osallisuus ja tarpeet on huomioitu lasten eduksi. Varhaiskasvatuksen arjen eri tilanteita arvioidaan säännöllisesti tiimeissä, jotta arki olisi sujuvaa niin lasten kuin henkilökunnan kannalta.

Lasten **osallisuus** toiminnan suunnittelussa on onnistunutta silloin, kun lapsi kokee osallistuneensa siihen. Pedagogisen toiminnan suunnittelussa teemat voivat nousta esille lasten leikeistä, keskustelun aiheista tai muista havainnoista. Lapset voivat suoraan myös osallistua toiminnan suunnitteluun. Osallistavan pedagogiikan avulla pyritään kannustamaan ja osallistamaan lapsia tutustumaan erilaisiin asioihin ja ilmiöihin. Mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun innostaa ja sitouttaa lasta osallistumaan toimintaan ja sen toteutukseen.

Kun **lapset arvioivat** aikuisen suunnittelemaa toimintaa, huomioidaan se, että arvioitava asia on ajallisesti lähellä ja tarpeeksi konkreettinen. Paras keino lasten arviointiin on arjen tilanteissa, joissa on mahdollisuus keskustella lapsen kanssa. Lasten arviointi keskittyy toimintaan ja oppimisympäristöön sekä omaan kokemukseen ja onnistumisen huomaamiseen. Jotta arviointi on hyödyllistä lapsen kannalta, hänen tulee nähdä, että hänen tekemää arviointia hyödynnetään.

Leikki on keskeisin toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Henkilöstön keskeinen tehtävä on turvata leikin edellytykset, vastata lasten leikkialoitteisiin, ohjata leikkiä ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Henkilöstö tukee lasten kuvallisen, sanallisen, ja kehollisen ilmaisun kehittymistä. Lisäksi he tutustuttavat lapsia eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea eri taiteenlajeja ja kulttuuria.

Varhaiskasvatuksessa **oppimisympäristön** tavoitteena on edistää oppimista ja se on turvallinen ja terveellinen ympäristö lapselle. Lasten kanssa suunnitellaan kaikenlaisia oppimisympäristöjä, missä pedagoginen toiminta tapahtuu. Myönteinen yhteishenki näkyy myös lasten keskinäisissä suhteissa. Henkilöstö auttaa lapsia ryhmäytymisessä niin, että jokainen lapsi tuntee olevansa ryhmän jäsen. Eri tiloja, välineitä ja kalusteita hyödynnetään monipuolisesti toiminnassa. Lapsille tarjotaan mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteilla ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten leikit, ideat ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristössä.

Oppimisympäristöä voidaan **arvioida** lapsia havainnoimalla, jotta se vastaa lasten tarpeita. Lapsille annetaan myös mahdollisuus arvioida oppimisympäristöä, esimerkiksi erilaisin hymynaamoin tai vastaavanlaisilla arviointimenetelmillä.

5.4. Johtaminen pedagogisen toiminnan tasolla

Indikaattori 15	Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa yksiköidensä pedagogiikan tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta johtamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä henkilöstön työssä oppimisen mahdollistamisesta. Pedagogiikan johtaminen toteutuu varhaiskasvatuksen opettajien tuella ja koko henkilöstöä osallistaen.
Kriteerit	1. Yksikössä tunnistetaan ryhmien pedagogiset vahvuudet ja kehittämiskohteet. 2. Arviointitiedon pohjalta määritellään yksikön kehittämistoimenpiteet, joiden toteutumista seurataan. 3. Yksikön pedagogiset palaverit toteutetaan säännöllisesti päiväkodin johtajan johdolla. 4. Päiväkodin johtaja tukee ryhmän pedagogista toimintaa.
Indikaattori 16	Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on lapsiryhmän toiminnan suunnittelu, toiminnan tavoitteiden toteutuminen sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen. Koko henkilöstö yhdessä suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja kehittää pedagogista toimintaa.
Kriteerit	1. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmänsä pedagogisesta toiminnasta, mikä näkyy tiimin selkeänä ja tavoitteellisena toimintana. 2. Kasvatusyhteistyö suunnitellaan ja periaatteet kirjataan tiimisopimukseen syyskuun loppuun mennessä siten, että tehtävänkuvat ja vastuut ryhmän sisällä ovat selkeät. 3. Tiimissä käydään pedagogista keskustelua, jota johtaa varhaiskasvatuksen opettaja. 4. Kasvatustyö ja sen pedagoginen arviointi on laatukäsikirjan mukaista.

Johtajan tehtävä on innostaa työyhteisöä säännölliseen toimintakulttuuria kehittävään keskusteluun. Tavoitteena on käydä jatkuvaa arvo- ja perustehtäväpohjaista keskustelua toimintaa ohjaavista lapsi-, oppimis- ja kasvatuskäsityksistä. Johtajan tehtävänä on tehdä yhteiset työkäytännöt näkyväksi ja niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat on otettava mukaan toimintakulttuurin kehittämiseen ja arviointiin.

Pedagogisen toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Varhaiskasvatuksessa toiminta on pedagogisesti perusteltua ja lapsen etu huomioidaan kaikessa toiminnassa. Työtä suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti yhdessä tiimin kanssa ja koko työyhteisön kesken.

5.5. Vertaisvuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri

Indikaattori 17	Henkilöstö rakentaa myönteisen oppimisympäristön lapsille. Ryhmän ilmapiiri on turvallinen, lämmin, oppimaan innostava ja välittävä.
Kriteerit	1. Henkilöstön keskinäinen myönteinen vuorovaikutus ja vuorovaikutus lasten kanssa, positiivinen asenne sekä tasa-arvoinen kohtaaminen näkyvät ryhmän ilmapiirissä. 2. Ryhmässä on yhteisesti sovitut toimintatavat ja säännöt, jotka on laadittu yhdessä lasten kanssa heidän ikä- ja kehitystaso huomioiden. 3. Henkilöstö havainnoi yksittäisen lapsen ilmaisemaa kokemusta turvallisuuden ja hyvän olon tunteesta.
Indikaattori 18	Henkilöstö ja lapset yhdessä muodostavat oppijoiden yhteisön, jossa kaikkien lasten mielekäs osallistumisen toimintaan toteutuu. Henkilöstö tukee lasten ryhmätoimintaa ohjaten ja esimerkkiä antaen.
Kriteerit	1. Toiminta on sisällöltään monipuolista ja eri oppimisen alueet huomioivaa. 2. Henkilöstö ja lapset sitoutuvat yhdessä rakennettuun toimintaan, mikä näkyy lasten osallisuutena ja innostumisena. 3. Henkilöstö ja lapset muodostavat yhdessä ilmapiirin, joka kannustaa kokeilemaan, sallii erehtymisen ja epäonnistumisen sekä antaa tukea uudelleen kokeilemiseen ja onnistumiseen.

Indikaattori 19	Henkilöstö rakentaa ja ohjaa ryhmän toimintakulttuuria systemaattisesti siten, että se edistää, pitää yllä ja kehittää yhteenkuuluvuutta. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokainen lapsi saa kokea olevansa ryhmän jäsen ja tuntee kuuluvansa ryhmään. Henkilöstö tukee lasten monipuolisten kaverisuhteiden muodostumista ja ylläpitämistä.
Kriteerit	1. Lasten kanssa harjoitellaan myönteisiä keinoja olla vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa ja heille kerrotaan, mitä heiltä ryhmän jäsenenä odotetaan. 2. Henkilöstö huolehtii ryhmäytymistä koko toimikauden ajan ja huomioi kesken kauden ryhmään tulevat uudet lapset. 3. Lasten keskinäistä vuorovaikutusta havainnoidaan, ystävyyssuhteita tuetaan ja ne huomioidaan esimerkiksi leikkiryhmiä muodostettaessa. 4. Yksikössä on tehty kiusaamisen ehkäisy suunnitelma. 5. Henkilöstö puuttuu lasten väliseen kiusaamiseen lapsen sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja rakentavalla tavalla.

Indikaattori 20	Henkilöstö varmistaa, että jokaisella lapsella on hyvä olla varhaiskasvatuksessa. Lapset kokevat tulevaisuutta kuulluksi sekä arvostetuiksi sellaisina kuin ovat.
Kriteerit	1. Henkilöstö selvittää ja huomioi lapsen mielipiteet häntä itseään koskevista asioista. 2. Henkilöstö huomioi jokaisen lapsen yksilölliset lähtökohdat päivittäisessä toiminnassa. 3. Jokainen lapsi kokee kuuluvansa ryhmään ja olevansa tärkeä osa ryhmää.

Indikaattori 21	Henkilöstö rakentaa ja ylläpitää ryhmässä ilmapiiriä, joka perustuu lasten yksilöllisten erojen sekä erilaisten kulttuurien, uskontojen ja katsomusten arvostamiselle. Henkilöstö tukee lasten monikielisyyttä ryhmässä.
Kriteerit	1. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. 2. Henkilöstö hankkii tietoa omassa ryhmässä olevista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista siten, että tietoa voidaan hyödyntää toiminnassa. 3. Kasvatuksessa ja opetuksessa pidetään lapsen äidinkieltä/-kieliä tärkeänä. Monikielisyyttä arvostetaan varhaiskasvatuksen arjessa sekä pedagogisessa toiminnassa.

Oppimisympäristö rakentuu yhdessä tekemisen kautta ja muodostaa kokonaisuuden, jossa erilaiset ympäristöt rikastuttavat lasten kokemusmaailmaa. Vuorovaikutukseen kiinnitetään erityistä huomiota aikuisten väliseen yhteistyöhön ja lasten kanssa toimimiseen, jotka luovat perustan myönteiselle ilmapiirille. Positiivinen asenne, huumori ja tasa-arvoinen kohtaaminen vahvistavat sekä lasten että aikuisten viihtyvyyttä. Lisäksi fyysisen ympäristön turvallisuutta ja terveellisyttä arvioidaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa (ruokapalvelut, työterveyshuolto, työsuojelu, tekninen toimi).

Ryhmässä vallitsee myönteinen **ilmapiiri**, jossa uskalletaan kokeilla uusia toimintatapoja ja jakaa ideoita ja jossa erehtyminenkin on osa oppimista. Jokaisen tekemistä arvostetaan ja kaikki saavat osakseen kannustusta ja tukea, mikä vahvistaa oppivan yhteisön toimintaa. Yhteisössä opitaan toinen toisilta, arvioidaan toimintaa säännöllisesti ja kehitetään yhdessä. Uusia asioita opitaan yhteistyön kautta ja turvallinen sekä luottamuksellinen vuorovaikutus luo tälle pohjan. Kun yhteisessä tekemisessä otetaan huomioon lasten erilaiset vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, koko ryhmän yhteenkuuluvuus vahvistuu entisestään. Henkilöstö havainnoi aktiivisesti lasten toimintaa ryhmässä ja suunnittelee arkea niin, että se tukee kaikkien lasten osallisuutta. Samalla kiinnitetään erityistä huomiota kiusaamisen ehkäisyyn, jossa työvälineenä käytetään vertaissovittelu MiniVerso –menetelmää.

Lasten kanssa pohditaan **kieliin, katsomuksiin ja uskontoihin sekä kulttuurisiin tapoihin** liittyviä kysymyksiä. Henkilöstöllä on taito tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä. He osaavat myös arvioida omia arvoja ja asenteita. Jotta monikieliset lapset saavat kokemuksen siitä, että kaikki kielet ovat ympäristössä sallittuja ja arvokkaita, **monikielisyyttä** arvostetaan varhaiskasvatuksen arjessa ja pedagogisessa toiminnassa.

5.6. Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö

Indikaattori 22	Henkilöstö rakentaa luottamukseen, arvostukseen ja kunnioitukseen perustuvaa ammatillista vuorovaikutusta osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.
Kriteerit	1. Tiimi arvioi ja kehittää toimintakulttuuria ammatillisissa keskusteluissa säännöllisesti. 2. Jokaisella tiimin jäsenellä on mahdollisuus sanoa oma näkemyksensä ja kehittää tiimin toimintaa varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseksi. 3. Ryhmän toiminnassa arvostetaan ja kunnioitetaan jokaisen ammatillista osaamista.

Indikaattori 23	Varhaiskasvatuksen henkilöstö tunnistaa eri ammattiryhmien ammatilliset velvollisuudet, osaamisen ja vastuut osana varhaiskasvatustyön kokonaisuutta. Henkilöstö hyödyntää erilaista osaamista varhaiskasvatustyössä ja sen kehittämisessä.
Kriteerit	1. Tiimin jäsenillä on selkeästi määritellyt työtehtävät ja vastuualueet, joista on keskusteltu tiimin kesken. 2. Tiimin jäsenet tunnistavat oman osaamis- ja kehittämisalueensa. 3. Tiimin jäsenet osallistuvat säännöllisesti koulutuksiin. 4. Henkilöstön ammatillinen osaaminen ja vahvuudet näkyvät koko tiimin varhaiskasvatuksen työn laadussa ja sen kehittämisessä.
Indikaattori 24	Henkilöstö tunnistaa omat ja yhteistyötahojen ammatilliset vastuut ja osaamisen sekä hyödyntää niitä monialaisessa yhteistyössä.
Kriteerit	1. Lapsen etu ja hyvinvointi on ammatillisen työn lähtökohta. 2. Eri ammattiryhmät tekevät tavoitteellista ja suunnitelmallista yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. 3. Varhaiskasvatuksen henkilöstön edustajan oma asiantuntijuus näkyy lapsen monialaisessa yhteistyöverkostoissa.

Varhaiskasvatukseen toimintakulttuuriin kuuluu **henkilöstön keskinäinen avoin keskusteleva vuorovaikutus ja yhteistyö**. Varhaiskasvatuksessa toimii useita eri ammattiryhmiä ja heidän muodostamia tiimejä tai verkostoja. Varhaiskasvatuksen ammattiryhmillä on ammatillinen osaaminen sekä asiantuntemus, jota osataan hyödyntää varhaiskasvatusyksiköissä. Asiantuntijatiedon ja osaamisen jakaminen tiimi- ja työyhteisöpalavereissa sekä säännöllinen itsearviointi ja toimiva palautejärjestelmä edesauttaa ammatillista kehittymistä sekä kehittää varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Rasion varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä neuvolapalveluiden, lastensuojelun, muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kesken sekä perusopetuksen henkilöstön kanssa. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen lapsen tarpeita vastaavaksi. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään.

5.7. Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus

Indikaattori 25	Kasvatusyhteistyön lähtökohtana on lapsen ja hänen huoltajiensa arvostaminen sekä avoin, tasavertainen ja luottamuksellinen suhde. Vuorovaikutuksessa näkyy kunnioitus huoltajien tuntemukseen lapsestaan sekä henkilöstön ammatillinen tieto ja osaaminen.
Kriteerit	1. Varhaiskasvatuksen alkukeskustelu ja tutustumisjakso toteutuu. 2. Lapsen vasukeskustelut käydään vuosittain ja huoltajan näkemys huomioidaan lapsen pedagogisten asiakirjojen kirjauksissa. 3. Tiedonkulku ryhmän ja huoltajien välillä on sujuvaa. 4. Perheitä arvostetaan ja lapsen asioista keskustellaan vanhempien kanssa tavalla, joka rakentaa luottamussuhdetta.

Indikaattori 26	Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin mahdollistetaan. Erilaisia kasvatusyhteistyön muotoja ja toimintatapoja suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa.
Kriteerit	1. Ryhmän henkilöstö tiedottaa vanhempia säännöllisesti ryhmän pedagogisesta toiminnasta. 2. Huoltajille annetaan mahdollisuuksia vaikuttaa ryhmän toimintaan. 3. Huoltajien palautetta toiminnasta kerätään säännöllisesti yhteisesti sovittujen toimintaperiaatteiden mukaisesti ja toimintayksiköittäin. 4. Huoltajia arvostetaan kasvatusyhteistyössä ja heidän näkemyksiään kuullaan yhteistyön muodoista sovittaessa.

Kasvatusyhteistyön perusta on luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapsen vanhempiin tai muuhun huoltajaa. Suhteen rakentamisen vastuu on työntekijällä. Päiväkodin johtaja kutsuu lapsen ja vanhemmat tutustumaan päiväkotiin tai perhepäivähoitoon ennen kuin lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa. Tutustumisjakson pituudesta sovitaan yhdessä huoltajien ja henkilöstön kanssa. Ennen varhaiskasvatuksessa aloittamista käydään huoltajan ja työntekijän välillä alkukeskustelu, jossa työntekijä saa tietoa lapsesta ja huoltaja varhaiskasvatuksen toimintatavoista ja sisällöistä. Kun huoltaja tuntee luottamusta lapsensa kanssa työskentelevään henkilöstöön, hän välittää myös lapselleen turvaa. On tärkeää, että lapsi tuntee olonsa mahdollisimman turvalliseksi voidakseen luottaa aikuisiin ja voidakseen leikkiä ja toimia rauhassa. Aloituskäytänteitä varten Raision varhaiskasvatus kerää arviointitietoa huoltajilta jatkuvasti auki olevalla kyselyllä. Kyselyn tulokset kootaan vuoden välein ja käydään läpi varhaiskasvatuksen johtajien kokouksessa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja heidän **osallisuus** on hyvin keskeinen osa hyvin toimivaa varhaiskasvatusta. Huoltajia kuulemalla ja heidän vaikutusmahdollisuuksiaan parantamalla voidaan parantaa varhaiskasvatuksen laatua. Huoltajien mielipiteet ja toiveet otetaan huomioon lapsen kohtaamisessa ja kasvatuksessa. Huoltajien mahdollisuuksia osallistua lisää arjen näkyväksi tekeminen ja tietoisuuden lisääminen varhaiskasvatuksesta. Päiväkodissa vaalitaan yhteisöllisyyttä sekä pyritään edistämään osallisuutta tietoisesti erilaisin toimintatavoin.

6. Lähteet

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2025. Valssi – Varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmä. (Viitattu 28.10.2025)

<https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/varhaiskasvatus/valssi-varhaiskasvatuksen-laadunarviointijarjestelma>

Vlasov, J., Salminen, J., Repo L., Karila K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_Perusteet-ja-suositukset_web.pdf